

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาและหลักเกณฑ์การใช้มาตรา 422

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5.1 ปัญหาว่าด้วยแนวคิด การตีความ และการบังคับใช้มาตรา 422 แห่งป.พ.พ.

เปรียบเทียบกับมาตรา 823 วรรคสอง

5.1.1 แนวคิดในการบัญญัติมาตรา 422 เปรียบเทียบกับมาตรา 823 วรรคสอง

ดังที่เราได้ศึกษากันมาแล้วว่ามาตรา 823 วรรคแรกและมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนั้นเป็นต้นร่างของมาตรา 420 และมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามลำดับ แต่ด้วยเหตุผลประการใดทำให้ผู้ร่างกฎหมายไทยจึงได้นำมาตรา 823 วรรคสองแยกออกมาบัญญัติเป็นมาตรา 422 อีกมาตราหนึ่งต่างหากและร่างข้อความเสียใหม่ให้เป็นข้อสันนิษฐานความผิดแทนที่จะบัญญัติไว้เป็นวรรคสองของมาตรา 420 เหมือนดังเช่นมาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน โดยจากการศึกษาการยกร่างบทบัญญัติมาตรา 422 ของไทยและมูลเหตุในการร่างบทบัญญัติมาตรา 823 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ผู้เขียนจึงขอสรุปสาเหตุที่สำคัญ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก จากการที่ผู้เขียนได้พิจารณารายงานการประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมาย เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2465 ที่ได้มีการตรวจชำระบทบัญญัติมาตรา 422 นั้น ผู้เขียนได้พบข้อมูลสำคัญที่อาจแสดงให้เห็นได้ว่า ผู้ร่างกฎหมายอาจไม่ทราบถึงแนวคิดและมูลเหตุในการบัญญัติมาตรา 823 วรรคสอง โดยพิจารณาจากการที่ นายอาร์.กียอง ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับมาตรา 823 วรรคสองไว้ในการประชุมครั้งนั้นว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 นั้นตอนต้นมีความชัดดี แต่ตอนที่สองมีความลึกซึ้งมาก จนไม่อาจสามารถรู้ความประสงค์ของความเป็นตอนนี้ได้”

ประการที่สอง ตัวบทของมาตรา 823 วรรคสอง ในประโยคแรกที่บัญญัติว่า “หน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคต้นย่อมใช้กับกรณีที่ไม่บุคคลได้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่น...” ซึ่งหากพิจารณาแต่เฉพาะประโยคแรกของมาตรา 823 วรรคสองนี้ ก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า มาตรา 823 วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นนั้นจะต้องรับผิดโดยเด็ดขาด โดยมีต้องคำนึงถึงความผิดของผู้กระทำ (Liability without fault) จากความเข้าใจดังกล่าวนี้เอง จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ร่างกฎหมายชาวฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าว โดยเห็นว่าความผิดเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นในความรับผิดทางแพ่ง (civil liability) โดยพิจารณาได้จากรายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมายเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2468 ที่นายเรเน กาสโซ ซึ่งเป็นกรรมการร่างกฎหมายชาวฝรั่งเศส ได้ให้ความเห็นไว้ในการประชุมครั้งนั้นว่า “ควรแยกความในตอนที่ 2 ดังกล่าวไว้เป็นมาตราหนึ่งต่างหาก และร่างข้อความเสียใหม่ให้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของกฎหมายซึ่งอาจนำพามาสืบหักล้างได้” ผู้ร่างกฎหมายจึงได้ยกร่างมาตรา 422 ขึ้นมาโดยการบัญญัติให้เป็นข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of fault) เพื่อผลักภาระการพิสูจน์ในประเด็นความผิดไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวแทน จึงแตกต่างจากบทบัญญัติในมาตรา 420 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของความรับผิดเพื่อละเมิดที่อยู่บนพื้นฐานของความผิดของผู้กระทำ (Liability based on fault) ซึ่งใจทกมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ร่างกฎหมายเห็นควรนำมาตรา 422 มาบัญญัติแยกไว้เป็นอีกมาตราหนึ่งต่างหากจากมาตรา 420

5.1.2 การตีความและการบังคับใช้มาตรา 422 เปรียบเทียบกับมาตรา 823 วรรคสอง

จากการศึกษาดำรงกฎหมายละเมิดของไทย ผู้เขียนพบว่า นักนิติศาสตร์ไทยมีความเห็นเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานทางกฎหมายของมาตรา 823 วรรคสองไว้แตกต่างกัน โดยผู้เขียนขอแบ่งออกเป็น 2 แนวความเห็นดังนี้

(1) มาตรา 823 วรรคสอง เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด ซึ่งประกอบด้วยนักนิติศาสตร์ดังนี้

ศาสตราจารย์จิตติ ตังศวิทย์ อธิบายว่า “มาตรา 823 วรรคสอง ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติว่า ผู้กระทำการฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมายเช่นนี้ ต้องรับผิดในความเสียหายที่เดียว ไม่เป็นแต่ข้อสันนิษฐานความผิดดังมาตรา 422 ของเรา จึงเป็นหลักเพิ่มเติมบททั่วไปตาม

มาตรา 823 วรรคหนึ่งของเขา นี่เป็นเหตุอีกประการหนึ่งที่จะแปลมาตรา 420 อันเป็นบททั่วไปของเราให้แคบเช่นกฎหมายเยอรมันไม่ได้”¹

ศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ อธิบายว่า “มาตรา 422 ของไทยเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าผู้กระทำการฝ่าฝืนเป็นผู้ผิด แต่ไม่ใช่ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด อาจสืบหักล้างได้ว่าความจริงไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายหรือไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ส่วนตามกฎหมายเยอรมัน มาตรา 823 วรรคสอง ถือว่าผู้กระทำการฝ่าฝืนเป็นผู้ผิดเลยทีเดียว จึงเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมาย และได้บัญญัติให้ผู้ฝ่าฝืนรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเช่นเดียวกับมาตรา 823 วรรคแรกอันเป็นแม่บท จึงเป็นหลักเพิ่มเติมบททั่วไปไปตามมาตรา 823 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุที่จะแปลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 420 อันเป็นบททั่วไปให้แคบเช่นกฎหมายเยอรมันไม่ได้”²

ศาสตราจารย์สุขสม ศุภนิติย์ อธิบายว่า “มาตรา 422 ของไทยไม่ใช่บทบัญญัติว่าเป็นละเมิดเพียงแต่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ผิด จึงต่างกับมาตรา 823 วรรคสองของเยอรมันที่ถือว่าต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดกฎหมายนั้นทีเดียว”³

(2) มาตรา 823 วรรคสอง เป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด

อาจารย์คัมภีร์ แก้วเจริญ มีความเห็นว่า “มาตรา 823 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า บุคคลจะต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำอันฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลอื่นๆ อื่นๆ หากตามบทบัญญัติดังกล่าว อาจมีการฝ่าฝืนได้แม้ผู้กระทำจะมีได้มีความมิชอบ (fault) ผู้ฝ่าฝืนนั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะในกรณีที่ได้กระทำโดยความมิชอบเท่านั้น โดยจะเห็นได้ว่ามาตรานี้ในตอนต้นมีข้อความคล้ายๆ กับจะกำหนดความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด แต่ถ้าอ่านประกอบกันทั้งมาตราน่าจะต้องเข้าใจว่า มาตรา 823 วรรคสอง เป็นบทที่ถือความรับผิดชอบตามหลักประมาท (fault) เพียงแต่สันนิษฐานไว้ก่อนว่า การกระทำอันฝ่าฝืนบทบัญญัติที่มุ่ง

¹จิตติ ติงศภัทิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.237.

²ไพจิตร ปุญญพันธุ์, กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2546), น.34.

³สุขสม ศุภนิติย์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น.69.

คุ้มครองบุคคลอื่นๆ เป็นข้อเท็จจริงที่สื่อให้เห็นความประมาทของผู้ฝ่าฝืนไว้เบื้องต้น และเปิดช่องให้ผู้ฝ่าฝืนไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ประมาท”⁴

ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นต่างออกไปจากทั้งสองแนวความเห็นดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 823 วรรคสอง มิได้เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมายแต่อย่างใด แต่เป็นบทบัญญัติความรับผิดเพื่อละเมิดมาตราหนึ่งที่อยู่บนพื้นฐานของความผิด (Liability based on fault) ซึ่งผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นจะต้องรับผิดก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยมีความผิด (Fault) กล่าวคือ มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อนั่นเอง โดยฝ่ายโจทก์มีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ “ความผิด” ของจำเลยว่าได้มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างไร ซึ่งแตกต่างจากมาตรา 422 ของไทยที่บัญญัติไว้เป็นข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of fault) ที่มุ่งจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดเพื่อผลหลักการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวแทน และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่า มาตรา 823 วรรคสอง ไม่ได้เป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมายแต่อย่างใด พิจารณาได้จากบทบัญญัติในมาตรา 823 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “...A person who infringes a statutory provision intended for the protection of others incurs the same obligation. If, according to the purview of the statute, infringement is possible even without any fault on the part of the wrong-doer, the duty to make compensation arises only if some fault can be imputed to him.”⁵ จะพบว่าไม่ปรากฏข้อความใดในบทบัญญัติที่กล่าวถึงข้อสันนิษฐาน (Presumption) ไว้แต่อย่างใด ซึ่งตามหลักการบัญญัติกฎหมายแล้ว หากกฎหมายต้องการให้มีข้อสันนิษฐานตามกฎหมายปรากฏอยู่ในบทบัญญัติใด ก็จะต้องบัญญัติให้ปรากฏอย่างชัดเจนในตัวบทนั้นโดยกำหนดลักษณะการกระทำหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกฎหมายได้สันนิษฐานให้เป็นประโยชน์ไว้

ดังนั้น จากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคแรกและวรรคสอง อันเป็นบทบัญญัติที่ได้ถูกยึดถือเป็นแนวทางในการร่างมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย จึงสมควรศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

⁴ คัมภีร์ แก้วเจริญ, “ลัทธิหลักการการพิสูจน์ในคดีละเมิด”, วารสารอัยการ, ฉบับที่ 58 ปีที่ 5, น.34-35, (ตุลาคม 2527).

⁵ Chung Hui Wang, D.C.L., The German Civil Code, (London: Steven and Sons Limited, 1907), p.180.

5.1.3 กฎหมายไทยควรนำหลักการของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 823 วรรคสอง มาบังคับใช้หรือไม่

จากการศึกษาแนวคิดในการบัญญัติมาตรา 422 ของไทยกับมาตรา 823 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน รวมทั้งการตีความและการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงมีประเด็นข้อพิจารณาตามมาว่า มาตรา 422 ของไทยควรที่จะบัญญัติให้เป็นไปทำนองเดียวกับ มาตรา 823 วรรคสองหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาย้อนกลับไปในช่วงที่มีการร่างมาตรา 422 ในขณะนั้นกรรมการร่างกฎหมายก็เคยมีความประสงค์ที่จะร่างมาตรา 422 ให้เป็นไปทำนองเดียวกับมาตรา 823 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันเช่นกัน และได้เคยมีการเสนอกร่างมาตรา 420 และมาตรา 422 บัญญัติรวมไว้อยู่ในมาตราเดียวกัน โดยมีข้อความเช่นเดียวกับ มาตรา 823 วรรคแรกและวรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน แต่ต่อมาก็ได้มีการแก้ไข โดยการนำวรรคสองของมาตราดังกล่าวแยกออกมาบัญญัติไว้เป็นมาตรา 422 และเปลี่ยนข้อความเสียใหม่ให้เป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้ว่ามาตรา 420 ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย จะเป็นบทบัญญัติที่คัดลอกมาจากมาตรา 823 วรรคแรก ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันเกือบจะเรียกได้ว่าคำต่อคำเลยทีเดียว แต่หากพิจารณาหลักกฎหมายเยอรมันใน มาตรา 823 วรรคแรก ตามที่ได้ศึกษาย่อมจะเห็นได้ว่า ประโยชน์หรือสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองใน มาตรา 823 วรรคแรก จะต้องเป็นความเสียหายต่อสิทธิที่กำหนดไว้ 6 ประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น ผู้เสียหายจึงจะสามารถฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยมาตรา 823 วรรคแรกได้ แต่ถ้าหากความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองในมาตรา 823 วรรคแรก กล่าวคือ ไม่มีความเสียหายต่อสิทธิใดๆใน 6 ประการดังกล่าวไว้ ก็จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในมาตรา 823 วรรคสอง ว่าได้มีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายที่ประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นหรือไม่ โดยมีเงื่อนไขว่า โจทก์จะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครอง และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายนั้นมุ่งประสงค์ที่จะป้องกันมิให้เกิดขึ้นด้วย ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายซึ่งถือได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่มุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลอื่น อันเป็นการละเมิดต่อสิทธิในร่างกายของผู้อื่น ซึ่งในกรณีนี้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีละเมิดโดยอาศัยมาตรา 823 วรรคแรก เพราะเป็นการละเมิดต่อสิทธิในร่างกายซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรกแล้ว

ด้วยเหตุนี้ในการฟ้องคดีละเมิดโดยอาศัยมาตรา 823 วรรคสอง จึงต้องมีลักษณะเป็น การฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นอันทำให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิที่กฎหมาย คุ้มครอง ซึ่งมีสิทธิตามที่ระบุไว้ในมาตรา 823 วรรคแรก ดังนั้น ลักษณะคดีที่มีการปรับใช้มาตรา 823 วรรคสอง ส่วนใหญ่แล้วจึงเป็นคดีละเมิดที่ทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่าง เดียว หรือที่เรียกว่า “pure economic loss” โดยผู้เขียนเห็นว่า แนวความคิดของนักกฎหมาย เยอรมันที่ว่ามาตรา 823 วรรคสอง จะนำมาปรับใช้กับความเสียหายทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่าง เดียว แต่มิได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ความเสียหายที่เรียกว่า “pure economic loss” นั้นมี ลักษณะอย่างไร ในที่นี้จึงสมควรที่จะต้องวิเคราะห์จากคำพิพากษาของศาลสูงเยอรมันในคดี Hamburg Bar (BGHZ 15,315) โดยศาลสูงเยอรมันเห็นว่า ไม่ควรปล่อยให้ผู้ใดให้ความเห็นทาง กฎหมายแก่ประชาชนโดยที่ไม่ได้เป็นสมาชิกที่มีคุณสมบัติของ The Bar หรือองค์กรนิติบัญญัติ เพราะองค์กรที่มีคุณสมบัติเป็นสมาชิกของ The Bar นั้น มีมาตรฐานที่สำคัญต่อสาธารณชนอยู่ ด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สาธารณชนย่อมจะได้รับคำปรึกษาจากองค์กรวิชาชีพที่มี กฎเกณฑ์ ระเบียบและวินัย และประการที่สอง เป็นการปกป้องผลประโยชน์ของ The Bar จากการ แข่งขันของบุคคลหรือองค์กรที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ระเบียบวินัยหรือข้อบังคับอย่างเดียวกันกับนัก กฎหมายโดยวิชาชีพที่มีคุณสมบัติ คำพิพากษาของศาลสูงเยอรมันนี้นำมาตรา 823 วรรคสอง มาปรับใช้และถึงแม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงคำว่า “pure economic loss” ไว้อย่างชัดเจน แต่โดย เนื้อหาก็กล่าวถึง คุณค่าประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าที่ศาลใช้คำว่า “to protect the Bar against competition by such persons who engages in legal advice who are not subject to the constraints relating to professional etiquette, fee..” ซึ่งการ แข่งขันทางการค้าหรือการแข่งขันทางอาชีพหรือวิชาชีพนั้น รัฐจำเป็นต้องควบคุมดูแลให้แต่ละ บุคคลหรือองค์กรอยู่ในสภาพที่สามารถแข่งขันได้โดยเสมอภาคกัน การที่รัฐบังคับให้บุคคลใด บุคคลหนึ่งจำต้องยอมอยู่ในกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันกลับปล่อย ปลดละเลยให้อีกบุคคลหนึ่งประกอบกิจการได้อย่างเสรีนั้น ถือเป็นการไม่ส่งเสริมความเสมอภาค ในการแข่งขัน ซึ่งความเสมอภาคในการแข่งขันนี้ไม่อาจจะจัดเป็นสิทธิประเภทหนึ่งประเภทใดใน 6 ประการ (สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพฯลฯ) นั้น แต่ก็ป็นสิทธิที่ก่อให้เกิดมูลค่าเป็นตัว เงินในทางเศรษฐศาสตร์ เพราะประโยชน์เหล่านั้นนำมาซึ่งรายได้ในทางการค้าหรือแม้กระทั่งเป็น ต้นทุนในการประกอบธุรกิจดังที่ทราบกันว่า ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆที่สลับซับซ้อนรวมถึงการ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและวินัยขององค์กรวิชาชีพล้วนแต่ผลักภาระเป็นต้นทุนเสมอ การที่ Hamburg Bar ต้องสูญเสียรายได้เพราะมีองค์กรอื่นที่ไม่ได้มาตรฐานมาแย่งลูกค้าไปก็เป็นความ

เสียหายทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจล้วนๆ โดยที่ไม่ได้ปรากฏว่าเป็นความเสียหายต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งใน 6 ประการแต่อย่างใดเลย

ดังนั้น หากจะจำกัดความคำว่า “pure economic loss” ว่ามีความหมายว่าอย่างไรนั้น ผู้เขียนขอเสนอว่า หมายถึง การสูญเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อาจตีค่าหรือตีราคาได้เป็นตัวเงิน รวมทั้งโอกาสที่จะได้รับทรัพย์สินหรือรายได้ในอนาคต เป็นการเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจล้วนๆ โดยที่ไม่มีจุดเกาะเกี่ยวกับสิทธิทั้ง 6 ประการ (สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ฯลฯ)

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในตบพมตรา 420 ของไทย จะได้บัญญัติถึงสิทธิที่กฎหมายรับรองคุ้มครองไว้ว่าต้องเป็นความเสียหายต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นสิทธิเด็ดขาดเช่นเดียวกับกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 วรรคแรก ก็ตาม แต่สิทธิของบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 420 นี้ มีนักนิติศาสตร์ไทยให้ความเห็นไว้ว่า ความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ฯลฯ หมายถึง ความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลทั้งสิ้น เพราะบุคคลย่อมมีสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพและทรัพย์สิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อยู่ในความหมายของคำว่าสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 420 อยู่แล้ว ดังนั้น ที่ว่า “ทำต่อบุคคล” ย่อมหมายความว่าทำต่อสิทธิของบุคคล จึงไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติคำว่า “ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพและทรัพย์สิน” โดยบัญญัติไว้แต่เพียงคำว่า “สิทธิ” คำเดียวก็เป็นการเพียงพอแล้ว⁶ ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจากกฎหมายไทยมิได้ตีความเคร่งครัดว่า ผู้เสียหายจะฟ้องคดีละเมิดโดยอาศัยมาตรา 420 ได้แต่เฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิทธิ 6 ประการที่กำหนดไว้ในมาตรา 420 แต่เพียงเท่านั้น จึงแตกต่างจากหลักในมาตรา 823 ของกฎหมายแพ่งเยอรมัน ในกฎหมายไทยจึงไม่มีปัญหาในการตีความว่า สิทธิของบุคคลที่ได้รับความเสียหายนั้นเป็นสิทธิตามที่ระบุไว้ในมาตรา 420 หรือไม่ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถฟ้องคดีละเมิดโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 420 ถ้าหากความเสียหายที่ได้รับนั้นเกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย อีกทั้งในมาตรา 438 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “อนึ่งค่าสินไหมทดแทน ..รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันได้ก่อกำขึ้นด้วย” ถือเป็นกฎหมายที่เปิดช่องให้มีการเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทุกอย่างซึ่งผู้กระทำละเมิดได้ก่อกำขึ้น โดยศาลไทยมี

⁶ ไพจิตร บุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และหลักกฎหมายลักษณะละเมิด เรื่อง ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 11 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น.30.

อำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด โดยค่าสินไหมทดแทนนี้หมายรวมทั้งค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า เมื่อเราได้ร่างมาตรา 422 ขึ้นมาเพื่อให้เป็นข้อสันนิษฐานความผิด (presumption of fault) ก็เพื่อเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้ผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายมีหน้าที่นำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นประโยชน์แก่โจทก์หรือผู้เสียหายในแง่ของการช่วยลดภาระในการพิสูจน์ลง แตกต่างจากกฎหมายแพ่งเยอรมันที่โจทก์หรือผู้เสียหายมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างไร มิได้เป็นข้อสันนิษฐานความผิดเหมือนดังเช่นมาตรา 422 ของไทย ด้วยเหตุนี้มาตรา 422 ของไทยจึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นประโยชน์ต่อโจทก์ในแง่ของการช่วยลดภาระการพิสูจน์มากกว่ามาตรา 823 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขตัวบทมาตรา 422 ของไทยให้เป็นไปตามมาตรา 823 วรรคสองแต่อย่างใด

5.2 ปัญหาในการนำมาตรา 422 แห่ง ป.พ.พ. มาปรับใช้ในทางปฏิบัติ

มาตรา 422 ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ช่วยบรรเทาภาระการพิสูจน์ในคดีละเมิดให้กับผู้เสียหายและเป็นบทบัญญัติหนึ่งที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม แต่จากการศึกษาพบว่าการนำบทบัญญัติมาตราดังกล่าวมาปรับใช้ในทางปฏิบัติมีน้อยมาก ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามีปัญหาที่สำคัญซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

5.2.1 การบังคับใช้มาตรา 422 ต้องพิจารณาควบคู่มาตรา 420 หรือไม่

ดังที่กล่าวมาในบทที่ 3 แล้วว่า ความรับผิดทางละเมิดอาจเกิดขึ้นได้ แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง และคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” ในมาตรา 420 นี้ หมายถึง การกระทำความเสียหายแก่สิทธิเด็ดขาดของบุคคลโดยไม่มีสิทธิหรือข้อแก้ตัวตามกฎหมายให้ทำได้ อันถือได้ว่าเป็นการผิดกฎหมายอยู่ในตัว ซึ่งตัวบทภาษาอังกฤษใช้คำว่า “unlawfully” เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “มิชอบด้วยกฎหมาย” ในมาตรา 421 ดังนั้น คำว่า “โดยผิดกฎหมาย” จึงน่าจะแปลว่า “การล่วงละเมิดสิทธิ” ซึ่งการล่วงละเมิดสิทธินี้ อาจจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิที่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้โดยเฉพาะ เช่น การทำร้ายร่างกาย การกักขัง หน่วงเหนี่ยว หรือการล่วงละเมิดสิทธิบางอย่างถึงแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ ก็อาจเป็นละเมิดได้

เช่นกัน เช่น กรณีการทำให้เสียทรัพย์โดยประมาท ซึ่งไม่เป็นความผิดอาญา แต่ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทางละเมิด ดังนั้น การใช้มาตรา 422 จึงเป็นการใช้ในส่วนที่ว่าด้วยความเสียหายอันเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการชอบธรรมดีเพราะในเมื่อเป็นการละเมิดฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ผู้เสียหายก็ควรได้รับข้อสันนิษฐานจากกฎหมาย ภาระการพิสูจน์ก็ควรจะต้องน้อยกว่าการล่องสิทธิธรรมดาที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้

แม้ว่ามาตรา 422 จะได้มีการบัญญัติไว้แยกต่างหากจากมาตรา 420 ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามาตรา 422 มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับมาตรา 420 ในลักษณะที่ว่ามาตรา 422 เป็นบทขยายความของคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” (unlawfully) ของมาตรา 420 กล่าวคือ หากความเสียหายนั้นเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีลักษณะเป็นมุ่งประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นแล้ว มาตรา 422 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ที่ฝ่าฝืนนั้นเป็นผู้ผิด โดยหลักเกณฑ์ในมาตรา 420 ที่ว่ามีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นอันสันนิษฐานได้ตามมาตรา 422 นี้ แต่ทั้งนี้ในส่วนของการประกอบประกอบประการอื่นๆ ของมาตรา 420 นั้น เป็นเรื่องที่โจทก์ยังต้องมีหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีมุ่งประสงค์คุ้มครอง ทำให้เกิดความเสียหายเช่นใด และความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ ดังนั้น ในคดีละเมิดที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีมุ่งประสงค์คุ้มครองจึงต้องนำมาตรา 422 มาพิจารณาปรับใช้ควบคู่กับมาตรา 420 ด้วยเสมอ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่ามาตรา 422 ไม่ได้เป็นบทบัญญัติที่จะนำมาใช้ได้อย่างเอกเทศ หรือนำมาใช้เป็นบทยกเว้นของมาตรา 420 แต่อย่างใด แต่ถ้าหากพิจารณาในแง่ของภาระการพิสูจน์หรือในแง่วิธีพิจารณาความแล้วอาจกล่าวได้ว่า บทบัญญัติในมาตรา 422 ถือเป็นบทยกเว้นของหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นนำสืบ” ตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยฝ่ายที่กล่าวอ้างมาตรา 422 ย่อมจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานไว้ในเบื้องต้น นั่นคือ การผลักภาระการพิสูจน์ในประเด็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวแทน

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีการนำเอามาตรา 422 มาปรับใช้ในคดีละเมิดนั้นพบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้มีการนำเอาบทบัญญัติมาตรา 422 มาปรับใช้ในลักษณะเป็นความรับผิดทางละเมิดเอกเทศอีกมาตราหนึ่งแยกต่างหากจากมาตรา 420 ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1077/2525⁷ วินิจฉัยว่า ผู้ชำระบัญชีได้เฉลี่ยคืนเงินที่เหลืออยู่ให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นบริษัทลูกหนึ่งไปจนหมดแทนที่จะใช้หนี้ให้บริษัทเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250 หรือวางเงินเท่าจำนวนหนี้ตามมาตรา 1264 ผู้ร้องในฐานะผู้ชำระบัญชีบริษัทลูกหนึ่งจึงจงใจปฏิบัติหน้าที่โดยฝ่าฝืนกฎหมายอันเป็นการละเมิดต่อบริษัทเจ้าหนี้ตามมาตรา 422

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4638/2546⁸ วินิจฉัยว่า เมื่อชำระบัญชีแล้ว บริษัทจำเลยที่ 1 ยังมีเงินหรือทรัพย์สินอื่นเหลืออยู่แต่จำเลยที่ 2 ในฐานะผู้ชำระบัญชีซึ่งรู้อยู่แล้วว่าจำเลยที่ 1 เป็นหนี้ค่าภาษีอากรกรมสรรพากรโจทก์ แต่ไม่ได้จัดการใช้หนี้เงินให้แก่เจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1250 หรือวางทรัพย์สินแทนชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดที่มีได้มาทวงถามให้ใช้หนี้ตามมาตรา 1264 จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 2 ได้ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ชำระบัญชีของจำเลยที่ 1 เป็นการจงใจปฏิบัติหน้าที่โดยฝ่าฝืนกฎหมายอันเป็นการละเมิดต่อโจทก์ตามมาตรา 422

ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้อาจทำให้เข้าใจว่า มาตรา 422 เป็นความรับผิดทางละเมิดที่มีลักษณะเอกเทศแยกต่างหากจากมาตรา 420 ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ศาลพิพากษาโดยปรับใช้บทมาตรา 422 เพียงลำพัง ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายที่ได้ศึกษามาแล้วข้างต้น เนื่องจากกรณีที่ความเสียหายเกิดจากการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่มุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นแล้ว มาตรา 422 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้กระทำการฝ่าฝืนดังกล่าวเป็นผู้ผิด ซึ่งโจทก์จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดดังกล่าวก็ต่อเมื่อโจทก์บรรยายฟ้องให้เห็นได้ว่าจำเลยได้กระทำการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น และทำให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของโจทก์อย่างไร โดยโจทก์ไม่ต้องบรรยายฟ้องว่าจำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างไร ซึ่งการบรรยายฟ้องในลักษณะนี้เท่ากับว่าโจทก์ได้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในมาตรา 422 ทำให้เกิดการผลักภาระการพิสูจน์ในประเด็นจงใจหรือประมาทเลินเล่อซึ่งเป็นองค์ประกอบความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 ไปให้จำเลยพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวนั้นแทน

นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้กฎหมายได้นำมาตรา 422 มาปรับใช้เพียงเพื่อเป็นการอธิบายคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความรับผิดทางละเมิดตามมาตรา 420 แต่เพียงเท่านั้น โดยเป็นการเน้นให้เห็นว่า จำเลยได้มีการกระทำโดยผิดกฎหมายโดยฝ่าฝืนกฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องโจทก์และทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายเพียงเพื่อให้ครบ

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1077/2525 (เนติ.) น.889

⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4638/2546 (เนติ.) น.5

องค์ประกอบความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 เท่านั้น โดยมีได้พิจารณาว่า กฎหมายที่จำเลยได้ฝ่าฝืนนั้นเป็นกฎหมายอันมีที่มุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความมุ่งหมายของมาตรา 422 ที่ต้องการผลให้การพิจารณาพิพากษาความผิดไปยังผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายเช่นนั้นหรือไม่ จึงทำให้คดีละเมิดเหล่านี้มิได้มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 มาปรับใช้เพื่อผลให้การพิจารณาพิพากษาในเรื่องจงใจหรือประมาทเลินเล่อไปให้จำเลยตามเจตนารมณ์ของมาตรา 422 อย่างแท้จริง เพราะโดยหลักกฎหมายละเมิดแล้ว ความรับผิดของจำเลยในกรณีนี้ถือเป็นความรับผิดทางละเมิดตามมาตรา 420 โดยไม่จำเป็นต้องนำมาตรา 422 มาปรับใช้เพื่ออธิบายคำว่า “โดยผิดกฎหมาย” อีกแต่อย่างใด เพราะการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ก็ต่อเมื่อกฎหมายที่มีการฝ่าฝืนนั้น เป็นกฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น ถ้าไม่ใช่กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นแล้ว แม้จะมีการฝ่าฝืนและมีความเสียหายเกิดขึ้น ก็เห็นได้ว่ามิใช่ความเสียหายที่กฎหมายนั้นประสงค์จะป้องกัน จึงมิใช่กรณีที่กฎหมายมุ่งหมายจะสันนิษฐานว่าเป็นความผิดของผู้กระทำการฝ่าฝืนตามมาตรา 422

สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นได้ว่า มาตรา 422 ไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้โดยลำพัง ยังคงต้องอาศัยบทบัญญัติมาตรา 420 และยังต้องพิจารณาด้วยว่ากฎหมายที่ถูกฝ่าฝืนนั้น ประสงค์ที่จะปกป้องบุคคลอื่นหรือไม่ จึงจะสามารถนำมาตรา 422 มาปรับใช้ได้

5.2.2 ปัญหาในการตีความคำว่า “กฎหมายอันมีที่มุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น”

เนื่องจากคำว่า “กฎหมายอันมีที่มุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ตามมาตรา 422 นี้ ในตัวร่างภาษาอังกฤษใช้คำว่า “a statutory provision intended for the protection of others” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่เราคัดลอกและแปลจากตัวบทมาตรา 823 วรรคสองของกฎหมายแพ่งเยอรมัน ซึ่งปัญหาในการตีความว่า กฎหมายประเภทใดบ้างที่จะถือว่าเป็นกฎหมายที่มุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 จะนำมาสู่ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายมาตรา 422 เนื่องจากถ้อยคำในตัวบทไม่ได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายที่ชัดเจนไว้แต่อย่างใด จึงเป็นเหตุทำให้ผู้ใช้กฎหมายไม่สามารถเข้าใจว่ากฎหมายตามความมุ่งหมายของมาตรา 422 คือกฎหมายที่มีลักษณะเช่นใด และการที่จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า กฎหมายที่ตนยกขึ้นกล่าวอ้างนั้นเป็นกฎหมายตามความมุ่งหมายของมาตรา 422 หรือไม่นั้นก็อาจเป็นการไม่แน่นอนว่าศาลจะเห็นด้วยกับฝ่ายผู้กล่าวอ้าง เพราะหากศาลไม่เห็นด้วยย่อมทำให้ขาดสภาพบังคับใช้มาตรา 422 ไปโดยปริยายย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากการพิจารณาพิพากษาในประเด็นดังกล่าว

ปัญหาดังกล่าวนี้นับว่าเป็นปัญหาประการสำคัญที่ทำให้ไม่มีการนำมาตรา 422 มาปรับใช้ในทางปฏิบัติเท่าที่ควร และด้วยเหตุที่กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 422 นี้หากพิจารณาตามถ้อยคำแล้วจะพบว่า มีความหมายที่กว้างมากเนื่องจากกฎหมายที่ตราออกมาบังคับใช้โดยส่วนใหญ่แล้วก็ย่อมมีเจตนารมณ์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองบุคคลแทบทั้งสิ้น อีกทั้งความเสียหายเนื่องจากการละเมิดส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายที่มุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากมาตรา 420 ซึ่งบัญญัติคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด จะเห็นได้ว่าสิทธิเหล่านี้ย่อมมีกฎหมายคุ้มครองอยู่ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 272, มาตรา 288-321 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีมาตรา 1336 คุ้มครองทรัพย์สิน มาตรา 1337 คุ้มครองเรื่องอนามัย เป็นต้น⁹ ซึ่งหากตีความในลักษณะเช่นนี้แล้วก็จะทำให้ใจทักที่ฟ้องคดีละเมิดสามารถนำเอามาตรา 422 มาปรับใช้เป็นข้อสันนิษฐานความผิดเพื่อผลหลักการการพิสูจน์ ในประเด็นจริงหรือประมาทเลินเล่อไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวแทนได้เกือบจะทุกคดี

ปัญหาเกี่ยวกับการตีความกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นนี้ในประเทศเยอรมันมีแนวที่ยอมรับกันว่ากฎหมายที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา 823 วรรคสอง มีความหมายถึง กฎหรือระเบียบใดๆ ที่กำหนดข้อปฏิบัติแห่งสังคมไว้ (rule refers to any kind of legal norm) แต่การกำหนดข้อปฏิบัติแห่งสังคมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์จะปกป้องบุคคลทุกคนมิใช่เพื่อความเป็นระเบียบของสังคมสาธารณะแต่อย่างใด เดิมนั้น ถ้ากฎหรือระเบียบใดออกมาเพื่อใช้บังคับเพื่อการปฏิบัติราชการที่คล่องตัวมากขึ้นหรือเพื่อสะดวกแก่การควบคุม การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎหรือระเบียบนั้นไม่ใช่กฎหมายตามความหมายของมาตรา 823 วรรคสองนี้¹⁰

โดยจากการศึกษาดำรงกฎหมายและคำพิพากษานิติศาสตร์ที่ผ่านมา ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 ส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technical reason) ไม่ได้เกิดจากเหตุผลทางศีลธรรม

⁹ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และละเมิดมิควรได้, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท มีสมบัติ จำกัด, 2548), น.9.

¹⁰ E.J. Cohn, Manual of German Law, Volume I. General Introduction Civil Law, (London: Oceana publications, Inc., 1968), p.157.

โดยตรง และมักจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนโยบายหรือวินัยทางกฎหมาย (legal discipline) โดยบัญญัติขึ้นมาเพื่อกำหนดมาตรฐานทางสังคมและมีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่น และในขณะเดียวกันก็ยังเป็นเครื่องมือสนองนโยบายแห่งรัฐ (public policy) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มาตรา 422 เป็นบทบัญญัติที่สร้างมาตรฐานหรือวินัยทางกฎหมาย หากผู้ใดฝ่าฝืนมาตรฐานดังกล่าวแล้ว ย่อมสันนิษฐานในเบื้องต้นไว้ก่อนว่าผู้นั้นมีความผิดหรือเป็น “ผู้ผิด” นั้นเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 นั้น เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่หรือวิธีปฏิบัติต่างๆ เพื่อต้องการที่จะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่น ตัวอย่างกฎหมายที่เห็นได้ชัด คือ กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรที่กำหนดให้รถวิ่งทางซ้าย การที่กฎหมายกำหนดหน้าที่ดังกล่าวไว้ หากผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดและทำให้เกิดความเสียหายขึ้นก็ย่อมจะเข้าข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 แต่หากพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 420 แล้วจะพบว่ามาตรา 420 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิต่างๆ อันได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งบุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น

ดังนั้น “กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น” ตามความมุ่งหมายของ มาตรา 422 จึงควรประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technical reason) มิได้บัญญัติขึ้นจากเหตุผลทางศีลธรรม
- (2) มีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่น
- (3) เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตาม

5.3 ปัญหาการนำมาตรา 422 มาปรับใช้กับกฎหมายอันมีประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น

5.3.1 ประมวลกฎหมายอาญา

เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติที่เป็นความผิดอาญาประเภทผิดในตัวของมันเอง (Mala in Se) ความผิดประเภทนี้เกิดจากศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับภายในจิตใจของบุคคล ทำให้ความผิดประเภทนี้จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบภายในของบุคคลเป็นสำคัญ ดังเช่น ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้จะมีองค์ประกอบภายใน คือ เจตนาหรือประมาท ตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เว้นแต่ความผิดในบางลักษณะที่กฎหมายไม่ต้องการเจตนาหรือประมาทก็ต้องรับผิดตามที่ปรากฏอยู่ในความผิดลหุโทษบางมาตรา

ซึ่งได้มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญานั้น เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในความหมายของมาตรา 422 เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่จะปกป้องสาธารณชนทั่วไป แต่มีข้อจำกัดตรงที่ว่า บทบัญญัติส่วนใหญ่ในประมวลกฎหมายอาญานั้นผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาหรือประมาท ดังนั้น ถ้าผู้เสียหายจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานำคดีไปฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีละเมิด โดยอ้างว่าจำเลยกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา โจทก์ก็ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยมีเจตนาหรือประมาทเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดอาญา ซึ่งการที่โจทก์ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยมีเจตนาหรือประมาทในการกระทำความผิดก็เท่ากับว่าโจทก์ได้พิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา 420 แล้วนั่นเอง ทำให้การอ้างการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว จึงไม่ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 เว้นเสียแต่เป็นบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่ผู้กระทำไม่ต้องมีเจตนาหรือประมาทก็ต้องรับผิด เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 380 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดทำให้เกิดปฏิกุลแก่น้ำในบ่อ สระหรือที่ซึ่งน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เนื่องจากมาตรานี้ผู้กระทำไม่จำเป็นต้องมีเจตนาก็ต้องรับผิด ดังนั้น เมื่อมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายมาตราดังกล่าวและมีประชาชนมาใช้น้ำในที่นั้นแล้วได้รับอันตราย ผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายทางละเมิดจากผู้กระทำความผิดประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 380 เพียงแต่พิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำการฝ่าฝืนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 380 ผู้เสียหายก็จะได้รับ

ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าจำเลยได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อโจทก์¹¹

นอกจากนี้ศาลฎีกาได้เคยมีคำวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 648/2513¹² วินิจฉัยว่า หากกรณีที่จำเลยทั้งสองทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันต่อศาลเป็นกรณีที่จำเลยสมยอมกันทำสัญญากู้และสมยอมกันทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันทั้งที่ไม่มีหนี้ต่อกัน และเป็นผลให้เกิดการโอนทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ให้พ้นจากการถูกบังคับชำระหนี้แก่โจทก์ ทำให้โจทก์ไม่อาจบังคับเอาทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 มาชำระหนี้ได้จริงตามฟ้องแล้ว การกระทำของจำเลยทั้งสองก็เป็นการจงใจทำโดยผิดกฎหมาย อันเป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 โจทก์ย่อมเสียหายทางทรัพย์สินแล้วเพราะจำเลยที่ 1 ไม่มีทรัพย์สินอื่นที่จะบังคับชำระหนี้ได้อีก การกระทำผิดกฎหมายของจำเลยทั้งสองนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิด คือ ได้ทำละเมิดต่อโจทก์ ซึ่งจำเลยทั้งสองจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แต่เนื่องจากคดีนี้ศาลอุทธรณ์ยังมิได้วินิจฉัยในข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยทั้งสองได้ร่วมกันสมยอมทำหนี้กันอันเป็นเหตุทำให้โจทก์เสียหายจริงหรือไม่ ข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์ฟังมาไม่พอก่อการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังได้วินิจฉัยมาข้างต้น ศาลฎีกาจึงได้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และให้ศาลอุทธรณ์ดำเนินการพิจารณาในปัญหาข้อนี้แล้วพิพากษาใหม่ตามรูปคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว แม้ศาลฎีกาจะมีความเห็นว่า ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 422 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิดนั้น แต่ผู้เขียนเห็นว่า ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ในคำพิพากษานี้ เป็นเพียงการตั้งสมมติฐานของศาลฎีกาเพื่อนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยเท่านั้น โดยมีได้มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 มาปรับใช้เพื่อผลักภาระการพิสูจน์แต่อย่างใด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากในคดีนี้ได้มีการฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาในความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ไว้จริง และได้มีการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยในคดีละเมิดโดยอ้างมูลความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ โจทก์ก็ย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ในคดีอาญาให้ศาลเห็นว่า จำเลยกระทำการอันมีลักษณะครบองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 350 โดยการพิสูจน์ว่าจำเลยมีเจตนาเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดซึ่งก็

¹¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, "สิทธิผลภาระการพิสูจน์กับการฝ่าฝืนบทบังคับแห่งกฎหมาย อันมีที่ประสงค์เพื่อปกป้องบุคคลอื่น", วารสารนิติศาสตร์, เล่มที่ 4 ปีที่ 20, น.83, (ธันวาคม 2533).

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 648/2513 (เนติ.) น.894

เท่ากับโจทก์ได้พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำต่อตนโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา 420 แล้วนั่นเอง ดังนั้น จึงไม่มีการนำข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 มาปรับใช้ตามที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้แต่อย่างใด ซึ่งการที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยโดยอ้างมูลความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานโกงเจ้าหนี้โดยมิได้มีการฟ้องคดีอาญาไว้ คดีนี้จึงมิได้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา อาจเป็นเพราะว่าในขณะนั้นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ไม่จัดเป็นประเภทความผิด 9 ฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43¹³ ที่พนักงานอัยการจะมีสิทธิเรียกทรัพย์หรือราคาทรัพย์ที่ผู้เสียหายสูญสูญเสียไปให้ได้ ผู้เสียหายจึงได้ฟ้องเป็นคดีละเมิดโดยอ้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานโกงเจ้าหนี้ตนเอง

ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่า หากเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญาแล้ว การพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่บัญญัติไว้ว่า “ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา” ซึ่งหลักการของมาตราดังกล่าวเป็นหลักการอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากหลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคหนึ่ง ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ที่ว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลย่อมมีผลผูกพันคู่ความ นับตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย จึงมีผลตามกฎหมายที่สำคัญตามมาว่า คำพิพากษาคดีอาญาที่จะมีผลผูกพันคดีส่วนแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 นั้น คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุดแล้วและคู่ความในคดีอาญากับคู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความเดียวกัน อีกทั้งข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาซึ่งได้รับการวินิจฉัยโดยชัดแจ้งแล้ว โดยศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์เป็นบรรทัดฐานไว้ดังนี้¹⁴

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ วิว่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัดกรรโชก ข่มขืน ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

¹⁴ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157), พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา, 2551), น.618-619.

- (1) ต้องเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา
- (2) คำพิพากษาคดีส่วนอาญาต้องถึงที่สุดแล้ว
- (3) คู่ความในคดีอาญาและคดีส่วนแพ่งต้องเป็นคู่ความเดียวกัน
- (4) ข้อเท็จจริงในคดีอาญาต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาและได้รับการวินิจฉัยโดยชัดแจ้งแล้ว

หลักเกณฑ์ทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้นต้องมียุ่อย่างครบถ้วน จึงจะเข้าเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่ศาลในคดีส่วนแพ่งอยู่ในบังคับต้องถือตามหากขาดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแม้เพียงประการเดียว กรณีย่อมไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ศาลในคดีส่วนแพ่งย่อมมีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ให้แตกต่างไปจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีส่วนอาญา ตัวอย่างเช่น คำพิพากษากฎีกาที่ 4599/2528 จำเลยช้บรรณนต์ชนรณนต์โจทก์ได้รับความเสียหาย โจทก์จึงฟ้องเรียกเอาค่าเสียหายจากจำเลย ฟ้องโจทก์จึงเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาที่จำเลยถูกฟ้องไว้ คดีเฉพาะตัวจำเลยศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ว่าเหตุเกิดจากความประมาทของจำเลย การที่จำเลยขอให้เรียกเจ้าของรถยนต์คันอื่นเข้ามาเป็นจำเลยร่วม โดยอ้างว่าเหตุเกิดเพราะความประมาทของเจ้าของรถยนต์คันดังกล่าว ไม่ใช่ความประมาทของจำเลยนั้น หากศาลอนุญาตให้เรียกก็จะเท่ากับเป็นการยอมรับให้จำเลยนำสืบได้แย้งว่าเหตุที่รถยนต์ชนกันครั้งนี้ไม่ใช่ความผิดของจำเลย ซึ่งจำเลยไม่มีสิทธิจะกระทำเช่นนั้น ศาลจึงขอที่จะไม่อนุญาตให้เรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วม

จากคำพิพากษากฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากคดีละเมิดนั้นอ้างมูลฐานความรับผิดชอบมาจากการกระทำผิดทางอาญา และได้มีการฟ้องในคดีอาญา ไม่ว่าจะฟ้องคดีแพ่งรวมเข้ามาในคดีอาญาหรือฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม จึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญา ศาลในส่วนแพ่งจะต้องรอฟังผลของคดีอาญาก่อน จากนั้นจึงจะพิพากษาคดีแพ่งไปตามข้อเท็จจริงที่ศาลส่วนอาญาได้วินิจฉัยไว้ ดังนั้น หากศาลส่วนอาญาได้วินิจฉัยในข้อเท็จจริงที่ว่า การกระทำของจำเลยได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาทหรือไม่โดยชัดแจ้งแล้ว ในการพิพากษาคดีแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาว่าจำเลยได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาทหรือไม่ ศาลที่พิพากษาคดีแพ่งไม่อาจฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นได้

ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติในมาตรา 422 ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้ผิดนั้น จึงไม่อาจนำมาปรับใช้ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ เพราะศาลที่พิพากษาคดีส่วนแพ่งจำต้องถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ได้มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาทหรือไม่ กรณีตามตัวอย่างข้างต้น เมื่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้พิพากษาว่า จำเลยได้กระทำโดยประมาทแล้ว โจทก์ผู้เสียหายในส่วนคดีแพ่งก็ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์หรือปรับใช้มาตรา 422 เพื่อผลักภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวไปให้จำเลยเป็นพิสูจน์แต่อย่างใด เพราะศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่ว่าจำเลยได้กระทำโดยประมาทแล้วนั่นเอง

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า แม้ว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาจะมีลักษณะเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของบุคคลและกำหนดหน้าที่ของบุคคลก็ตาม แต่หน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวนั้นเป็นหน้าที่ที่จะต้องเคารพในสิทธิของผู้อื่น มิให้กระทำการใดๆ อันเป็นการล่วงสิทธิของบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นสิทธิในชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน จึงมิได้มีลักษณะเป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีปฏิบัติหรือหน้าที่ให้บุคคลจะต้องปฏิบัติตามความหมายของมาตรา 422 ประมวลกฎหมายอาญาจึงมิใช่กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความหมายของมาตรา 422

5.3.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 420 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิต่างๆ อันได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด แต่บทบัญญัติมาตรา 422 เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการละเมิดหน้าที่ต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ปฏิบัติตาม ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 422 มีเจตนารมณ์เพื่อต้องการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังผู้กระทำละเมิด เนื่องจากความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดนั้น เป็นการกระทำความผิดที่ผู้เสียหายพิสูจน์ได้ค่อนข้างยาก ซึ่งผู้เสียหายอาจจะมีรับรู้ถึงการกระทำที่ฝ่าฝืนหน้าที่นั้นโดยตรง ดังนั้น การหาพยานหลักฐานมาสืบให้เห็นถึงการกระทำผิดจึงเป็นการยาก ซึ่งการกระทำความผิดที่จะนำบทบัญญัติมาตรา 422 ไปใช้ในการผลักภาระการพิสูจน์นั้นมักจะเป็นการกระทำที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้กระทำความผิดเสียเป็นส่วนใหญ่

การที่กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ใดๆ ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามนั้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่ากฎหมายมีความประสงค์ที่จะปกป้องบุคคลอื่นๆ ซึ่งอาจจะได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติ

นั้นมีอยู่มากมายโดยเฉพาะในกฎหมายพิเศษต่างๆ แต่หากพิจารณาว่าบทบัญญัติมาตรา 422 จะต้องนำไปใช้ผลกระทการพิสูจน์เฉพาะกับกฎหมายพิเศษต่างๆแล้ว ก็ไม่น่าจะต้องเนื่องจากขณะที่มีการร่างบทบัญญัติมาตรา 422 เมื่อปี พ.ศ.2468 นั้น กฎหมายพิเศษต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการจราจร กฎหมายควบคุมอาคารก่อสร้าง กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเกี่ยวกับอาหารและยา เป็นต้น ยังไม่มีการบัญญัติขึ้นมาใช้บังคับแต่อย่างใด จึงเป็นไปได้ว่าผู้ร่างกฎหมายจะร่างกฎหมายที่ไม่สามารถนำไปบังคับใช้ได้

ดังนั้น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติโดยมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่นนั้น ย่อมถือได้ว่าบทบัญญัติเช่นว่านี้เป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติมาตรา 422 ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดงให้เห็นว่า ศาลได้มีการนำบทบัญญัติมาตรา 422 มาปรับใช้กับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไว้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีตามมาตรา 1250¹⁵ และมาตรา 1264¹⁶ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตราดังกล่าวก็เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองเจ้านั้นของบริษัทให้ได้รับชำระหนี้ หากผู้ชำระบัญชีไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ เจ้านั้นของบริษัทซึ่งได้รับความเสียหายก็สามารถฟ้องผู้ชำระบัญชีเป็นคดีละเมิดโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 422 เพื่อผลกระทการพิสูจน์ความผิดดังกล่าวไปยังผู้ชำระบัญชี ซึ่งหากเจ้านั้นบริษัทฟ้องเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 420 แล้วก็จะย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่เจ้านั้นบริษัทผู้เสียหายโดยไม่จำเป็น และอาจเป็นการยากในการที่จะพิสูจน์ว่าผู้ชำระบัญชีไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ประกอบกับพยานหลักฐานต่างๆ ก็อาจอยู่ในการครอบครองของผู้ชำระบัญชี

นอกจากหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีแล้ว ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีบทบัญญัติกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้เขียนขอยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

¹⁵ มาตรา 1250 “หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี คือชำระสะสางการทำงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการใช้หนี้เงินและแจกจ่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น”

¹⁶ มาตรา 1264 “ถ้าเจ้านั้นคนใดมิได้มาทวงถามให้ใช้หนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องวางเงินเท่าจำนวนหนี้ นั้น ตามบทแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยวางทรัพย์สินแทนชำระหนี้”

(1) หน้าที่ของผู้เช่า

มาตรา 553 บัญญัติว่า “ผู้เช่าจำต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่านั้นเสมือนกับที่วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง และต้องบำรุงรักษาทั้งทำการซ่อมแซมเล็กน้อยด้วย”

(2) หน้าที่ของผู้ยืม

มาตรา 644 บัญญัติว่า “ผู้ยืมจำต้องสงวนทรัพย์สินซึ่งยืมไปเหมือนเช่นวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง”

(3) หน้าที่ของผู้รับฝากทรัพย์

มาตรา 659 บัญญัติว่า “ถ้าการรับฝากทรัพย์เป็นการทำให้เปล่าไม่มีบำเหน็จไשר์ท่านว่าผู้รับฝากจำต้องใช้ความระมัดระวังสงวนทรัพย์สินซึ่งฝากนั้นเหมือนเช่นเคยประพฤตินักิจการของตนเอง

ถ้าการรับฝากทรัพย์นั้นมีบำเหน็จค่าฝาก ท่านว่าผู้รับฝากจำต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือ เพื่อสงวนทรัพย์สินนั้นเหมือนเช่นวิญญูชนจะพึงประพฤติโดยพฤติการณ์ดั่งนั้น ทั้งนี้ย่อมรวมทั้งการใช้ฝีมืออันพิเศษเฉพาะการในที่จะพึงใช้ฝีมือเช่นนั้นด้วย

ถ้าและผู้รับฝากเป็นผู้มีวิชาชีพเฉพาะกิจการค้าขายหรืออาชีพะอย่างหนึ่งอย่างใด ก็จำต้องใช้ความระมัดระวังและใช้ฝีมือเท่าที่เป็นธรรมดาจะต้องใช้และสมควรจะต้องใช้ในกิจการค้าขายหรืออาชีพะอย่างนั้น”

(4) หน้าที่ของผู้รับจำนำ

มาตรา 759 บัญญัติว่า “ผู้รับจำนำจำต้องรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ให้ปลอดภัย และต้องสงวนทรัพย์สินจำนำนั้นเช่นอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง”

(5) หน้าที่ของเจ้าของกรรมสิทธิ์

มาตรา 1341 บัญญัติว่า “ท่านมิให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ทำหลังคาหรือการปลูกสร้างอย่างอื่นซึ่งทำให้น้ำฝนตกลงยังทรัพย์สินซึ่งอยู่ติดต่อกัน”

มาตรา 1343 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ขุดดินหรือบรรทุกน้ำหนักบนที่ดินเกินควรจนอาจเป็นเหตุอันตรายแก่ความอยู่มั่นแห่งที่ดินติดต่อกัน เว้นแต่จะจัดการเพียงพอเพื่อป้องกันความเสียหาย”

(6) หน้าที่ระหว่างสามีภริยา

มาตรา 1461 บัญญัติว่า “สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา

สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน”

(7) หน้าที่ระหว่าง บิดา มารดาและบุตร

มาตรา 1563 บัญญัติว่า “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

มาตรา 1564 บัญญัติว่า “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

(8) หน้าที่ของผู้จัดการมรดก

มาตรา 1725 บัญญัติว่า “ผู้จัดการมรดกต้องสืบหาโดยสมควรซึ่งตัวผู้มีส่วนได้เสียและแจ้งไปให้ทราบถึงข้อกำหนดพินัยกรรมที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนั้นภายในเวลาอันสมควร”

มาตรา 1732 บัญญัติว่า “ผู้จัดการมรดกต้องจัดการตามหน้าที่และทำรายงานแสดงบัญชีการจัดการและแบ่งปันมรดกให้เสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ระบุไว้ในมาตรา 1728 เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรม ทายาทโดยจำนวนข้างมากหรือศาลจะได้กำหนดเวลาให้ไว้เป็นอย่างอื่น”

5.3.3 กฎหมายพิเศษ

เนื่องจากปัจจุบันมีกฎหมายที่มีลักษณะมุ่งประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นเกิดขึ้นมากมายโดยพิจารณาได้จากเหตุผลในการออกกฎหมายและคำปราชญ์ของกฎหมายนั้นเพราะการตรากฎหมายแต่ละฉบับจะต้องประกอบด้วยหลักการและเหตุผลความจำเป็นเพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายนั้นๆ โดยอาจปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติ เทศบัญญัติ เป็นต้น และจากการศึกษาตัวบทกฎหมายหลายฉบับ ผู้เขียนจึงได้ทำการรวบรวมกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความหมายของมาตรา 422 เพื่อให้ผู้ใช้กฎหมายได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ของการบังคับใช้มาตรา ดังกล่าวในกรณีที่มีการฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิด อันจะเป็นประโยชน์ต่อโจทก์ผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากการละเมิดกฎหมายเหล่านั้นในอันที่จะผลักดันการพิสูจน์ไปให้จำเลยโดยขอแยกอธิบายเป็นประเภทของกฎหมายไว้ดังต่อไปนี้

1) กฎหมายเกี่ยวกับการจราจร

จากการศึกษาคำพิพากษากฎีกาพบว่า กฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความหมายของมาตรา 422 ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจราจร เนื่องจากสาระสำคัญของกฎหมายจราจรเป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นข้อห้ามในสังคมโดยผู้เขียนขอแยกพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจราจรไว้ดังต่อไปนี้

ก. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522

มูลเหตุที่มีพระราชบัญญัติฉบับนี้ เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจราจรทางถนนและพิธีสารว่าด้วยเครื่องหมายและสัญญาณตามถนน ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าวก็ได้แสดงไว้ในหมายเหตุของการร่างกฎหมายฉบับนี้ โดยระบุชัดเจนว่า “เพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน” และแม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนี้อีกหลายฉบับตลอดระยะเวลา 28 ปีที่ผ่านมา การแก้ไขในแต่ละครั้งก็ระบุไว้ในหมายเหตุของการแก้ไขว่าเกี่ยวกับความปลอดภัยของชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น การเพิ่มบทบัญญัติให้มีการรัดเข็มขัดนิรภัยในเวลาขับรถในพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538

หากพิจารณาสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะพบว่า เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นข้อห้ามในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดเพราะกฎหมายบัญญัติไว้ (Mala Prohibita) เช่น การห้ามขับรถด้วยความเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ห้ามขับรถฝ่าฝืนสัญญาณจราจรหรือแสงรถในที่คับขัน ห้ามกลับรถในทางร่วมทางแยก หากผู้ใดฝ่าฝืนย่อมมีความผิด ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวไม่มีลักษณะของความผิดถูกในตัวของมันเอง แต่ความผิดเกิดจากการตั้งกฎหมายขึ้นมาเพื่อป้องกันอันตรายอันจะนำไปสู่ความปลอดภัยบนท้องถนน เพราะเดิมก่อนมีกฎจราจรมัน ใครจะขับทางซ้ายหรือทางขวาก็ไม่ได้เป็นความผิด ความถูกผิดมีขึ้นเมื่อมีการตั้งกฎจราจรขึ้นมาว่า ให้ขับทางซ้ายหรือทางขวา¹⁷ กฎหมายจราจรจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายเทคนิค (Technical Law) ไม่ได้บัญญัติขึ้นตามเหตุผลทางด้านศีลธรรม ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดระเบียบในสังคม จึงเป็นความผิดที่อยู่นอกเหนือความรู้สึกของมนุษย์ในเรื่องความผิดถูกทางศีลธรรมเพราะเป็นการบัญญัติกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ในสังคมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น กฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 จึงเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมา

¹⁷ ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2526), น.10.

เพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยต่อผู้ใช้งานจราจร โดยมุ่งที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของส่วนรวม (Universalrechtsgut)¹⁸ ซึ่งคดีละเมิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายจราจรนับได้ว่าเป็นคดีที่เกิดขึ้นมากสืบเนื่องมาจากอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ใช้รถและใช้ถนนในแต่ละปีที่เพิ่มขึ้น ในกฎหมายฉบับนี้มีหลายมาตราที่เกี่ยวข้องกับบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นซึ่งหากผู้เสียหายนำมาตรา 422 มาปรับใช้กับพระราชบัญญัติจราจรทางบกแล้ว ก็จะเป็นการช่วยลดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายในเรื่องจิตใจหรือประมาทได้ โดยมีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาตรา 422 มาปรับใช้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 290/2542 จำเลยที่ 1 จอดรถบรรทุกซึ่งเพลาล้อเข้าไว้ที่ไหล่ถนน โดยมีส่วนท้ายของรถล้ำเข้าไปในช่องทางจราจรประมาณ 70 เซนติเมตร แล้วจำเลยที่ 1 ออกไปโทรศัพท์แจ้งจำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 1 ไม่ได้ให้สัญญาณใด ๆ ว่ามีรถจอดล้ำอยู่บนถนนดังกล่าว เป็นการฝ่าฝืน พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 56 วรรคสอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ๆ ให้พ้นอันตรายจากสิ่งกีดขวางบนถนน จึงต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า การที่รถจักรยานยนต์ของผู้ตายชนท้ายรถบรรทุกคันดังกล่าวจนเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตายนั้น จำเลยที่ 1 เป็นผู้ผิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 422

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4285/2534 แม้เหตุที่รถยนต์ของจำเลยชนรถยนต์ของโจทก์เป็นเพราะความประมาทของจำเลยก็ตาม แต่การที่โจทก์จอดรถยนต์ไว้ข้างทางในเวลากลางคืนโดยไม่ให้สัญญาณไฟ และจอดรถยนต์โดยล้ำขาเข้าไปบนผิวจราจรประมาณ 1 ฟุต ก็เป็นการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายจราจร ซึ่งเป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น จึงต้องด้วยบทสันนิษฐานของ ป.พ.พ. มาตรา 422

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5433/2533 รถยนต์คันที่จำเลยที่ 1 ขับแล่นมาถึงบริเวณสี่แยกที่เกิดเหตุก่อนรถยนต์คันที่ พ. ขับซึ่งโจทก์รับประกันภัยไว้ พ. ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 71(1) โดยต้องให้รถคันที่จำเลยที่ 1 ขับ ผ่านไปเสียก่อนแต่ พ. กลับฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เป็นเหตุให้เกิดชนกันขึ้น พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 71(1)เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น ๆ พ. ฝ่าฝืนกฎหมายเช่นนั้นย่อมต้องด้วยข้อสันนิษฐานว่าเป็นฝ่ายผิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 422

¹⁸ ศราวุฒิ พันธ์ขาว, “อาชญากรรมพื้นฐาน: การฝ่าฝืนกฎหมายจราจร”, วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 1, น.24, (มกราคม - มีนาคม 2524).

จากการศึกษาพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 พบว่ายังมีบทบัญญัติอีกหลายมาตราที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อประสงค์จะปกป้องคุ้มครองบุคคลอื่น โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างบทบัญญัติมาตราที่สำคัญเพื่อประกอบการพิจารณาดังนี้

- มาตรา 6 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดนำรถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงหรืออาจเกิดอันตรายหรืออาจทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ผู้ใช้ คนโดยสารหรือประชาชนมาใช้ในทางเดินรถที่ใช้ในทางเดินรถ ผู้ขับขี่ต้องจัดให้มีเครื่องหมาย เครื่องอุปกรณ์และหรือส่วนควบที่ครบถ้วนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ กฎหมายว่าด้วยการขนส่ง กฎหมายว่าด้วยล้อเลื่อน กฎหมายว่าด้วยรถลาก หรือกฎหมายว่าด้วยรถจ้าง และใช้การได้ดี

สภาพของรถที่อาจทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยตามวรรคหนึ่งและวิธีการทดสอบให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้เป็นบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของการห้ามใช้รถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงวิ่งในทางเดินรถซึ่งในตัวบทบัญญัติเองก็มีถ้อยคำที่ระบุไว้ชัดในวรรคแรกว่า การนำรถประเภทนี้มาใช้ อาจทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ผู้ใช้ คนโดยสารหรือประชาชนมาใช้ในทางเดินรถ มาตรานี้จึงจัดว่าเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 หากมีบุคคลใดนำรถประเภทนี้มาใช้แล้วก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น คำว่า “บุคคลอื่น” ในที่นี้คือประชาชนที่โดยสารมาในรถโดยสารนั้น และประชาชนที่ใช้รถใช้ถนนในเส้นทางที่รถโดยสารนั้นขับผ่านไป บุคคลเหล่านี้หากเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานทางกฎหมายของมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- มาตรา 15 บัญญัติว่า “รถที่บรรทุกของยื่นเกินความยาวของตัวรถ ขณะที่อยู่ในทางเดินรถและในเวลาต้องเปิดไฟตามมาตรา 11 หรือมาตรา 61 ผู้ขับขี่ต้องจุดไฟสัญญาณแสงแดงหรือในเวลากลางวันต้องติดธงสีแดงไว้ที่ตอนปลายสุดของสิ่งที่บรรทุกนั้น โดยจุดไฟสัญญาณหรือติดธงไว้ให้มองเห็นได้ในระยะไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยห้าสิบเมตร...”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้ว่าด้วยเรื่องมาตรการเพื่อความปลอดภัยของรถที่บรรทุกของที่ยื่นออกมาจากตัวรถ โดยให้รถดังกล่าวติดสัญญาณไฟหรือติดธงให้เป็นที่สังเกตเห็นแก่รถคันอื่น รถในลักษณะอย่างนี้หากไม่มีการติดสัญญาณแล้วมาวิ่งในทางที่ไม่มีแสงสว่างเพียงพออาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุที่ตามมาคันหลังชนท้ายได้ จึงเป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยแก่รถคันอื่น จึงเป็นบทบัญญัติกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น โดยการคุ้มครองผู้ที่ใช้รถใช้ถนนร่วมกับรถบรรทุก โดยเฉพาะคนที่ขับรถตามหลังรถที่บรรทุก คนที่ขับรถตามหลังจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 แต่คนที่ขับรถมาชนข้างหน้ารถบรรทุกย่อมไม่ได้รับ

ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 เพราะมิใช่บุคคลที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง หากมีบุคคลใดนำรถประเภทนี้มาใช้แล้วรถคันอื่นเข้าไปชนทำยรดังกล่าว หากรถที่เข้าไปชนทำยไม่ต้องด้วยคามผิดตามกฎหมายอย่างอื่นแล้ว รถคันที่ชนทำยจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานทางกฎหมายของมาตรา 422 แห่ง ป.พ.พ.

- มาตรา 43 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่ขับรถ

(1) ในขณะหย่อนความสามารถในอันที่จะขับ

(2) ในขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น

(3) ในลักษณะกีดขวางการจราจร...”

ผู้เขียนเห็นว่าการฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรานี้สามารถพบเห็นได้มากดังที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ และเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุและความเสียหายแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ขับขี่ขับรถในขณะที่เมึนเมาอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 43(2) และก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้เสียหายสามารถนำมาตรา 422 แห่งป.พ.พ. มาปรับใช้กับ พ.ร.บ. จราจรทางบก พ.ศ.2522 เพื่อประโยชน์ในการนำสืบโดยการผลัการะการพิสูจน์ไปยังผู้ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว

ข. พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ.2464

มูลเหตุของการบัญญัติกฎหมายฉบับนี้สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะจัดวางการรถไฟแผ่นดิน รถไฟราษฎร์และทางหลวงให้เรียบร้อยยิ่งขึ้นและรวบรวมบทกฎหมายข้อบังคับในเรื่องนี้เข้าไว้เป็นหมวดหมู่ โดยในสวนที่ 5 ว่าด้วยความปราศภัยแห่งประชาชนในกฎหมายดังกล่าว มีบทบัญญัติหลายมาตราที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจะรักษาความปลอดภัยของการเดินรถไฟและปกป้องคุ้มครองประชาชน โดยมีคำพิพากษาฎีกาที่ตัดสินโดยนำมาตรา 422 มาปรับใช้กับกฎหมายดังกล่าวไว้ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2614/2522 จำเลยที่ 2 เป็นเจ้าหน้าที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย จำเลยที่ 3 มีหน้าที่ปิดกั้นแฉกถนนเมื่อมีขบวนรถไฟวิ่งผ่านตรงที่ทางรถไฟตัดผ่านถนน ในวันเกิดเหตุ จำเลยที่ 2 ละทิ้งหน้าที่ไป ตามพ.ร.บ.จัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 มาตรา 72 ที่บัญญัติว่า เมื่อทางรถไฟผ่านข้ามถนนสำคัญเสมอระดับ ให้ทำประตูหรือชิงช้าหรือทำราวกั้นขวางถนน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่โดยตรงของจำเลยที่ 3 ต้องป้องกันภัยในการที่จะเดินรถไฟตัดผ่านถนน การที่จำเลยที่ 2 ไม่นำแผงมาปิดกั้นถนนขณะที่ขบวนรถไฟจะแล่นผ่านจึงเป็นการละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ถือได้ว่าเป็นการประมาทอย่างร้ายแรง ถ้าหากปิดแฉกถนนแล้ว รถยนต์ของโจทก์ที่ 1 ก็ไม่อาจขับผ่านเข้าไปถึงทางรถไฟจนเกิดเหตุชนกันได้

จำเลยที่ 2 มีส่วนประมาทมากกว่าโจทก์ที่ 1 ที่จำเลยที่ 3 อ้างว่าวันเกิดเหตุพนักงานรถไฟบางส่วน หนัดยุดงาน ไม่สามารถหาคนมาปฏิบัติงานให้ทันทวงทีได้นั้น จะถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้ จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1640/2506 จำเลยที่ 3 ผู้ดำเนินกิจการรถไฟมีหน้าที่ต้องป้องกันภัยในการที่จะเดินรถไฟผ่านข้ามถนนตามพ.ร.บ.จัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 มาตรา 72 และ 73 คดีนี้ข้อเท็จจริงปรากฏว่ารถจักรของจำเลยที่ 3 แล่นตามรางผ่านข้ามถนนราชวิถีที่สะพานอุภัยฯ ขนรถยนต์ของโจทก์โดยไม่ปิดแผงกั้นถนน เพราะจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ในเวลานั้นนอนหลับเสีย ความเสียหายที่เกิดจากรถชนกันนี้เป็นเพราะจำเลยที่ 2-3 ฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่ปิดแผงกั้นถนนขณะรถไฟผ่านตามพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟฯ ผู้กระทำการฝ่าฝืนบทบังคับของกฎหมายที่ปกป้องอันตรายจนเกิดความเสียหายขึ้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ผิด

จากการศึกษาพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ.2464 พบว่ามีบทบัญญัติอีกหลายมาตราที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างบทบัญญัติมาตราที่สำคัญดังต่อไปนี้

- มาตรา 83 บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าของที่ดินหรือผู้ที่อยู่ในที่ดินคนใดประสงค์จะตัดโค่นต้นไม้หรือแผ้วถางป่าที่ติดต่อกับทางรถไฟก็ดี หรือที่มีสายโทรเลขโทรศัพทซึ่งผ่านข้ามไปก็ดี ผู้นั้นต้องแจ้งความประสงค์นั้นให้นายช่างบำรุงทางประจำเขตนั้นทราบล่วงหน้าก่อน 7 วันและผู้นั้นจำต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในเมื่อทำการนั้น ๆ ตามแต่นายช่างบำรุงทางจะสั่งเพื่อรักษาทางรถไฟมิให้เป็นอันตราย

ผู้ใดมิได้แจ้งความให้นายช่างบำรุงทางทราบล่วงหน้าก็ดี หรือมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งของนายช่างบำรุงทางก็ดี โคนต้นไม้ล้มหรือถางป่าอันเป็นเหตุที่อาจเกิดอันตรายแก่รถไฟที่ผ่านไปมา หรืออาจทำให้เกิดเสียหายต่อสายโทรเลขโทรศัพท เครื่องอาณัติสัญญาณหรือทาง ท่านว่ามันมีความผิดฐานละหุโทษ ต้องระวางโทษชั้น 3”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้คล้ายกับมาตรา 230 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดเอาสิ่งใดๆ กีดขวางทางรถไฟหรือทางรถราง จนน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่การเดินรถไฟหรือรถราง ซึ่งบัญญัติอยู่ในลักษณะที่ 6 ว่าด้วยเรื่องความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน โดยอาศัยการเทียบเคียงแล้วก็อาจจัดได้ว่ามาตรา 83 นี้เป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 แห่ง ป.พ.พ.ทั้งในวรรคสองของมาตรา 83 ก็ได้บัญญัติไว้ให้พอรู้เค้าความคิดของผู้ร่างดังปรากฏในวรรคสองที่มีถ้อยคำว่า

“อันเป็นเหตุที่อาจเกิดอันตรายแก่รถไฟ” ที่จริงจะให้บทบัญญัตินี้เป็นบทบังคับที่จะปกป้องบุคคลอื่นถึงกับใส่องค์ประกอบ “อันเป็นเหตุที่อาจเกิดอันตรายแก่รถไฟ” นี้ไว้ในบทบัญญัติดังกล่าว แต่แม้ว่าบทบัญญัตินี้จะเป็นการบัญญัติขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองรถไฟ แต่เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะพบว่า เจตนารมณ์ของมาตรานี้ก็เพื่อประสงค์จะคุ้มครองความปลอดภัยของผู้โดยสาร เพราะหากรถไฟได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ก็อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อผู้โดยสารได้

- มาตรา 88 บัญญัติว่า “พนักงานรถไฟคนใดเสพสุราจนมีเมามาในเวลาทำการตามหน้าที่บนรถไฟหรือทำการอื่นของรถไฟก็ดี หรือละเลยไม่ทำการตามหน้าที่โดยความประมาทก็ดี หรือกระทำการนั้นด้วยอาการอันไม่สมควรก็ดี ท่านว่ามีความผิดฐานลหุโทษต้องระวางโทษชั้น 2 ถ้ากิจการดังว่ามานี้ เมื่อละเลยเสียไม่กระทำหรือกระทำโดยความประมาทอาจเป็นเหตุให้เกิดภัยอันตรายแก่ผู้โดยสารหรือผู้ที่อยู่ในที่ดินรถไฟ ท่านว่ามีความผิดฐานลหุโทษต้องระวางโทษชั้น 4...”

ผู้เขียนเห็นว่ามาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะคล้ายกับมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 เกี่ยวกับการขับรถเมาสุราซึ่งกล่าวไว้ข้างต้นแล้วเป็นลักษณะที่จะปรับใช้มาตรา 422 แห่ง ป.พ.พ. ได้เช่นกัน

ค. พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เป็นการกำหนดให้เจ้าท่ามีอำนาจประกาศกำหนดเส้นทางเดินเรือและควบคุมการเดินเรือในเขตท่ากรุงเทพฯ และในแม่น้ำลำคลองเป็นการเฉพาะคราวได้ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยในการเดินเรือในเขตท่ากรุงเทพฯ และในแม่น้ำลำคลอง โครงสร้างของกฎหมายจึงเป็นเช่นเดียวกับกฎหมายจราจรทางบก ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับเรื่องกฎจราจรทั่วไป และให้อำนาจเจ้าท่าหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ทำการขจัดสิ่งกีดขวางได้เฉพาะการเดินเรือในเขตท่า และได้มีการแก้ไขหลายครั้ง เช่น ในปี 2525 ประเทศไทยกำลังดำเนินการเพื่อเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความปลอดภัยแห่งชีวิตในทะเล ค.ศ.1960 ทั้งนี้ เพื่อบริหารการให้เป็นไปตามอนุสัญญาดังกล่าว การแก้ไขที่ผ่านมามีหลายครั้ง ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้สัญจรทางน้ำ โดยกฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติหลายมาตราที่จัดว่าเป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นซึ่งผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย โดยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินโดยนำมาตรา 422 มาปรับใช้กับกฎหมายดังกล่าวไว้ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1098/2496 เรื่องที่เดินทวนน้ำต้องเดินแอบฝั่งตะวันออกตามพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย 2456 เรื่องที่เดินตามน้ำเดินกลางแม่น้ำ เวลาหลักกันให้หลักทางขวาตามพระราชบัญญัติป้องกันเหตุเรือโดนกัน 2456 เรื่องที่เดินผิดทางเป็นเหตุให้ชนเรือที่เดินถูกทางต้องรับผิดชอบละเมิด

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 พบว่ายังมีบทบัญญัติอีกหลายมาตราที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นโดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างบทบัญญัติมาตราที่สำคัญดังต่อไปนี้

- มาตรา 68 บัญญัติว่า “ในแม่น้ำลำคลองต่างๆ นอกเขตท่าบรรดาเรือที่เดินตามน้ำให้เดินกลางลำแม่น้ำหรือลำคลอง เรือที่เดินทวนน้ำให้เดินแอบฝั่ง ถ้าไม่สามารถจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังว่ามานี้ ให้เดินกลางร่องน้ำ และให้ปฏิบัติตามข้อบังคับการเดินเรือแห่งท้องถิ่นซึ่งตั้งขึ้นเพื่อควบคุมการเดินเรือในลำแม่น้ำหรือคลองนั้นๆ ด้วย

ให้เจ้าท่าหรือข้าหลวงประจำจังหวัดในท้องถิ่นที่ไม่มีเจ้าท่า มีอำนาจออกข้อ บังคับควบคุมการเดินเรือในแม่น้ำและลำคลองใดๆ ซึ่งอยู่ในเขตท้องถิ่นของตนได้ ข้อบังคับนั้นเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีเจ้านายที่ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้ว่าด้วยเรื่องทิศทางการเดินเรือคล้ายกับทิศทางการเดินรถในกฎหมายจราจรทางบก และเนื่องจากทิศทางการเดินเรือเกิดขึ้นจากสภาพทางธรรมชาติซึ่งย่อมแปรผันไปตามสภาพภูมิประเทศของแต่ละจังหวัด จึงกำหนดให้ข้าหลวงประจำจังหวัดซึ่งก็คือผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถกำหนดข้อบังคับเป็นการเฉพาะเพื่อความเหมาะสมที่จะอำนวยความสะดวกปลอดภัยให้แก่ผู้สัญจรทางน้ำ บทบัญญัตินี้จัดเป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ซึ่งผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากผู้ใดเดินเรือโดยฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว เช่น หากเป็นเรือที่แล่นทวนน้ำแต่กลับแล่นกลางลำน้ำ ไม่เดินเรือแอบฝั่งแล้วเกิดเฉี่ยวชนโดนกันก่อความเสียหายให้แก่เรือที่แล่นถูกกฎข้อบังคับให้ต้องเสียหาย ผู้เสียหายย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- มาตรา 92 บัญญัติว่า “การจับสัตว์น้ำด้วยอวนแหโดยทอดสมอจอดเรือเรียงรายลำติดกันขวางลำน้ำหรือทอดทุ่น หรือปักหลักโพงพางเป็นแถวจากฝั่งถึงกลางลำน้ำนั้น การจับสัตว์น้ำด้วยวิธีเหล่านี้ห้ามมิให้กระทำในเขตท่ากรุงเทพฯ ถ้าพ้นเขตท่ากรุงเทพฯ ออกไปจะทำได้โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานก็ได้”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้ที่จริงแล้วไม่เกี่ยวกับเรื่องการจราจร หรือกล่าวโดยง่ายคือ ไม่ใช่หน้าที่ของผู้ใช้เรือสำเภาจะต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติ หากแต่เป็นหน้าที่ของผู้จับสัตว์น้ำจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้สัญจรทางน้ำ จึงถือได้ว่าเป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหากบุคคลใดฝ่าฝืนแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลผู้ได้รับความเสียหายก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว

- มาตรา 105 บัญญัติว่า “เรือทุกลำและแพไม้ทุกแพที่ทอดสมอหรือผูกอยู่กับหลักหรือกำลังเดินหรือล่องอยู่นั้น ต้องแขวนโคมไฟสีขาวดวงหนึ่งไว้ ในที่เด่นให้เป็นที่แลเห็นได้จากทุกทิศ แต่ถ้าจอดผูกเทียบอยู่กับฝั่งแม่น้ำไม่จำเป็นต้องมีโคมไฟไว้เช่นนั้นก็ได้”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้คล้ายกับมาตรา 15 แห่ง พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 ที่บัญญัติไว้โดยใจความว่า รถที่บรรทุกของยื่นเกินความยาวของตัวรถ ขณะที่อยู่ในทางเดินรถและในเวลาต้องเปิดไฟ ผู้ขับขี่ต้องจุดไฟสัญญาณแสงแดง หรือในเวลากลางวันต้องติดธงสีแดงไว้ที่ตอนปลายสุดของสิ่งที่บรรทุกนั้น โดยจุดไฟสัญญาณหรือติดธงไว้ให้มองเห็นได้ในระยะไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยห้าสิบเมตร หรือมาตรา 38 ที่กำหนดให้เมื่อรถหยุดต้องให้สัญญาณไฟสีแดงที่ทำยรถวัตถุที่ประสงค์ของสองมาตรานี้ก็เป็นเช่นเดียวกันกับมาตรา 105 คือ เพื่อความปลอดภัยของผู้สัญจรทางน้ำ หากเรือที่ผูกอยู่กับหลักไม่แขวนโคมไฟสีขาวไว้แล้วเรือที่แล่นสัญจรไปชนเข้าผู้เสียหายย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ง. พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522

การที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนโดยอาศัยแต่เพียงพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ซึ่งเน้นการจราจรในทางอาจจะยังไม่เพียงพอเพราะยังมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยก่อนที่จะนำรถลงวิ่งในทาง เช่น การกำหนดให้ผู้ขับขี่รถต้องมีใบอนุญาตขับรถ การกำหนดให้มีการตรวจสภาพรถซึ่งเป็นขั้นตอนป้องกันก่อนที่จะนำรถลงแล่น จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 แม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการจดทะเบียน การขึ้นทะเบียน การขอใบอนุญาต แต่จุดประสงค์ก็เป็นไปเพื่อการรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ใช้รถใช้ถนน โดยมีมาตราสำคัญที่สามารถโยงนำไปปรับใช้มาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ดังนี้

- มาตรา 93 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประจำรถ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน...”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้อาจจะมองว่าเป็นเหตุผลและความจำเป็นทางทะเลเบียนหรือทางสถิติจำนวนรถ จำนวนคนที่ขับรถหรือความจำเป็นต่อการจัดเก็บภาษีรถ แต่นอกเหนือจากนั้นแล้ว มาตรานี้ยังทำให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้รถใช้ถนน เนื่องจากผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ขับซึ่งเป็น ผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำรถนั้นต้องผ่านการตรวจสอบสุขภาพอนามัย ความเชี่ยวชาญในการใช้รถ และกฎจราจรดังปรากฏในเงื่อนไขดังเช่น มาตรา 96 และเมื่อได้รับ ใบอนุญาตแล้วในขณะปฏิบัติ หน้าที่ยังต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมายตามมาตรา 102 ในเรื่องการแต่งกาย มารยาท การ ไม่เสพหรือเมาสุราหรือของมึนเมา ไม่เสพยาเสพติดหรือวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทฯ การ ที่บุคคลใดจะได้รับใบอนุญาตหรือไม่ได้รับใบอนุญาตอาจจะพิจารณาว่าไม่ค่อยเกี่ยวกับความ ปลอดภัยในท้องถนนโดยตรง ซึ่งอาจมีผู้โต้แย้งว่าแม้คนที่ไม่มีใบอนุญาติก็สามารถขับขี่รถ ด้วยความระมัดระวังได้และการพิจารณาความรับผิดชอบในกระบวนการทางศาลก็ไม่ถึงกับให้ ความสำคัญเกี่ยวกับการได้รับอนุญาตทางทะเลเบียนเหนือกว่าพฤติการณ์ที่แท้จริงก็ตาม แต่หาก มองว่าคู่กรณีที่เกิดเฉี่ยวชนนั้นต่างก็หาความผิดของแต่ละฝ่ายไม่ได้แล้ว ผู้ที่มีสิทธิจะใช้ท้องถนนใน การสัญจรได้ดีกว่าคือผู้ที่มีใบอนุญาต ฉะนั้นแล้ว เมื่อรถชนกันโดยหาเหตุความผิดอื่นไม่ได้แล้ว และคงเหลือเพียงข้อเท็จจริงว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ประจำรถก็สมควรถูกผลัก ภาระให้ต้องเป็นผู้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเนื่องจากอีกฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์จากข้อ สันนิษฐานตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- มาตรา 71 บัญญัติว่า “รถที่ใช้ในการขนส่งต้องมีสภาพมั่นคงแข็งแรง มีเครื่องอุปกรณ์ และส่วนควบถูกต้องตามที่กำหนดในกฎกระทรวงกับได้จดทะเบียนตามมาตรา 73 และเสียภาษี ตามมาตรา 85 แล้ว...”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้คล้ายกับมาตรา 233 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติ ไว้ใจความว่าห้ามมิให้ผู้ใดใช้ยานพาหนะรับจ้างขนส่งคนโดยสารเมื่อยานพาหนะนั้นมีลักษณะ หรือมีการบรรทุกจนน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลในยานพาหนะนั้น บทบัญญัตินี้อยู่ในลักษณะที่ 6 ว่าด้วยเรื่องความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ซึ่งเป็นบทบังคับแห่งกฎหมาย อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะก่อภัยอันตรายให้แก่บุคคลอื่น นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ก่อภัยในลักษณะกระทำการเสมอไป เพียงปล่อยให้ทรัพย์สินของตนเอง หลุดไถ้มลงไปก็สามารรถก่อภัยให้แก่ผู้อื่นได้เช่นกัน การปล่อยให้รถที่ใช้ในการขนส่งอยู่ในสภาพที่ ไม่มั่นคงแข็งแรง หรือมีอุปกรณ์บางอย่างหลุดหายไป หากรถคันดังกล่าวต้องประสบอุบัติเหตุและทำ ให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายอันจะโทษเหตุอย่างอื่นไม่ได้แล้ว คงเหลือเพียงเหตุเดียวที่พิจารณา ว่าอุปกรณ์นั้นได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุหรือไม่ เช่น ส่วนกระเบาะบรรทุกเป็นสนิมผุไม่แข็งแรง เมื่อบรรทุก

ของหนัก ของตกลงไปในท้องถนนแล้วรถคันอื่นวิ่งเข้ามาชนจนได้รับความเสียหายอย่างนี้ในสวนข้อเท็จจริงประเด็นที่ว่า คนขับรถบรรทุกทุกประมาทหรือไม่ คนขับรถบรรทุกนั้นย่อมต้องถูกมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับให้เป็นฝ่ายหักล้างข้อสันนิษฐานความผิดเพราะเหตุว่าผู้เสียหายได้รับประโยชน์จากการผลักภาระการพิสูจน์

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 ยังมีอีกหลายมาตราซึ่งหากพิจารณาโดยผิวเผินแล้วอาจคิดว่าเป็นเพียงมาตรการควบคุมทางทะเบียน แต่แท้จริงแล้วแฝงไว้ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อที่จะปกป้องบุคคลอื่น ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวไว้เป็นตัวอย่างสังเขปเพียงเท่านี้

2) กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมวิชาชีพทางการแพทย์

กฎหมายควบคุมวิชาชีพทางการแพทย์อาจกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเพื่อปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและอนามัยของประชาชน โดยกำหนดระเบียบปฏิบัติไว้เพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพทางการแพทย์แยกเป็นสาขาวิชาชีพต่างๆ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525, พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ.2528, พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ.2537, พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ.2537, พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.2542, พระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ.2547, พระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ.2547 เป็นต้น

ในพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่ส่วนหนึ่งคือ การห้ามผู้ที่มีได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเหล่านั้น ทำการประกอบวิชาชีพผู้ฝ่าฝืนมีโทษทางอาญา บทบัญญัติในส่วนนี้ ถือได้ว่าเป็นส่วนที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นหรือคุ้มครองประชาชน ดังที่ปรากฏในคำปรารภในพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ.2466 ซึ่งเป็นกฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพในทางการแพทย์ฉบับแรกของประเทศไทยดังนี้

“โดยที่การประกอบโรคศิลปะ ย่อมมีสิทธิผลอันสำคัญแก่สวัสดิภาพของประชาชน โดยที่ ณ กาลบัดนี้ในกรุงสยาม ยังไม่มีระเบียบบังคับควบคุมการประกอบกิจเช่นนี้ ปล่อยให้มหาชนปราศจากความคุ้มครองการประกอบกิจแห่งผู้ที่รู้ความและมิได้ฝึกหัด และโดยที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรวางระเบียบบังคับและเลื้อนฐานะแห่งการเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะให้สูงยิ่งขึ้นไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้”

ดังนั้น ในกรณีผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ดังกล่าวโดยกระทำการที่ถือว่าเป็นการประกอบวิชาชีพนั้นๆ ต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยมิได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนั้นๆแล้วทำให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลนั้นขึ้น เช่น ทำให้เกิดเจ็บป่วย พิการทุพพลภาพ หรือทำให้ถึงแก่ความตาย เมื่อผู้เสียหายจะฟ้องคดีละเมิดต่อผู้ไม่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพนั้น โจทก์

เพียงแต่นำสืบว่า จำเลยเป็นผู้ไม่ได้รับอนุญาตประกอบวิชาชีพและมีเจตนากระทำการที่ถือว่าเป็นการประกอบวิชาชีพต่อโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย ก็เป็นการเพียงพอที่จะแสดงว่า จำเลยได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นตามมาตรา 422 แล้ว ซึ่งโจทก์จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดของมาตรา 422 ว่าจำเลยได้กระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อต่อโจทก์ และเป็นการผลัการะให้จำเลยเป็นผู้ต้องนำสืบว่าการกระทำของจำเลยนั้นมิได้ประมาทเลินเล่อ ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ย่อมต้องรับผิดจากการละเมิดในกรณีนั้น ตัวอย่างเช่น กรณีของหมอเถื่อนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหากทำการรักษาโรคโดยการฉีดยาให้ผู้ป่วย แล้วผู้ป่วยแพ้ยาถึงแก่ความตาย เมื่อทนายผู้ตายจะฟ้องหมอเถื่อนดังกล่าวเพื่อเรียกค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดเนื่องจากการฉีดยาของหมอเถื่อนเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้ป่วยตาย โจทก์เพียงแต่นำสืบว่าหมอเถื่อนนั้น ไม่ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525 ได้ฉีดยาให้ผู้ป่วยและต่อมาถึงแก่ความตาย อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน การกระทำของหมอเถื่อนนั้นเข้าข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 แล้วว่าเป็นผู้ผิด โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของหมอเถื่อนนั้นว่าประมาทอย่างไร จึงเป็นผลให้ผู้ป่วยตาย และข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 นี้เป็นการผลัการะการพิสูจน์ความประมาทของหมอเถื่อนในกรณีเช่นนี้ ไปให้จำเลยหรือหมอเถื่อนนั้นเป็นผู้พิสูจน์หักล้างว่า การที่เขาฉีดยาชนิดนั้น ขนาดยาเท่านั้นมิใช่เป็นการประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด ซึ่งการพิสูจน์ของจำเลยเช่นนี้ ต้องนำมาพิจารณาว่าจะรับฟังได้หรือไม่ด้วย แต่มิใช่จะให้จำเลยต้องรับผิดไปเลยทีเดียว เพราะการที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ผิด ไม่ใช่ต้องรับผิดเด็ดขาดเลย แต่จำเลยต้องรับภาระในการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ถ้าจำเลยไม่มีพยานหรือสืบพยานไม่แน่ชัด จึงจะต้องรับผิดตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

3) กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นตามความหมายของมาตรา 422 ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522, พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510, พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2517 เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522

เนื่องจากการเสนอสินค้าและบริการต่างๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาได้นำวิชาการในทางการตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาด และความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องทันทั่วทั้งที่ ในการร่างกฎหมายฉบับนี้ ก็ปรากฏอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า ประสงค์จะคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ สินค้าบางชนิด เช่น บำบัดจัดสรร อาหารสำเร็จรูป เป็นสินค้าที่ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ผู้ขายมีอำนาจต่อรองมากกว่าในลักษณะ “ตลาดของผู้ขาย” สินค้าเหล่านี้ผู้ซื้อตรวจสอบถึงสภาพที่แท้จริงยากมาก ตัวอย่างเช่น กรณีบ้านจัดสรร ผู้ซื้อย่อมไม่สามารถรู้ได้ว่าพื้นที่คอนกรีตผูกเหล็กขนาดกี่หน ซึ่งสามารถจะรองรับน้ำหนักได้ตามคำพรรณนาของผู้ขายได้หรือไม่ นอกจากจะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิศวกรรมสุ่มตรวจโดยการเจาะพื้นคอนกรีตนั้นดูโครงสร้างภายใน ซึ่งการตรวจดังกล่าวต้องเสียค่าใช้จ่ายและเป็นการยากที่ชาวบ้านธรรมดาทั่วไปที่ซื้อบ้านหลังนั้นจะดำเนินการได้ กฎหมายฉบับนี้ จึงได้กำหนดให้การขายสินค้าบางอย่างเป็นสินค้าที่ต้องควบคุมสัญญาทั้งกำหนดให้สินค้านั้นต้องมีคุณภาพตามคำพรรณนาที่ได้ให้ไว้ กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องกระทำก่อนการขาย ระหว่างขายและหลังการขายซึ่งหากผู้ขายละเลยแล้วสินค้านั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ซื้อแล้ว ผู้เสียหายย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บทบัญญัติในลักษณะที่เป็นบทบังคับแห่งกฎหมาย อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นนั้นปรากฏอยู่ในหลายมาตราในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

- มาตรา 47 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยเจตนาก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพปริมาณหรือสาระสำคัญประการอื่นอันเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะ เป็นของตนเองหรือผู้อื่น โฆษณาหรือใช้ฉลากที่มีข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความที่รู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่าอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้คล้ายกับมาตรา 503 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติไว้ใจความว่า ในการขายตามตัวอย่างนั้น ผู้ขายต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามตัวอย่างในการขายตามคำพรรณนา ผู้ขายจำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้ตรงตามคำพรรณนา มาตรานี้เป็นความรับผิดชอบทางแพ่งซึ่งไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองผู้บริโภคได้จึงต้องมีมาตรา 47 แห่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 บัญญัติไว้ให้มีโทษในทางอาญา นอกจากนี้มาตรา 47 ยังมีความคล้ายคลึงกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 ในลักษณะ 8 เรื่อง ความผิดเกี่ยวกับการค้า บัญญัติไว้ใจความว่า ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้น อันเป็นเท็จถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

กลุ่มของบทบัญญัติเหล่านี้มีจุดร่วมของความผิดอยู่ที่ “การหลอกลวง” ซึ่งไม่ถึงขั้นที่จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา 341 แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่กฎหมายก็ยังคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะรู้ถึง “ข้อเท็จจริง” เกี่ยวกับสินค้า ถ้าหากมีสินค้าชนิดหนึ่งถูกฟ้องร้องเป็นคดีในศาลโดยอ้างมาตรา 47 ผู้เสียหายย่อมไม่ต้องพิสูจน์ว่า “ข้อเท็จจริง” นั้นก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ เพียงแค่พิสูจน์ว่า “ข้อเท็จจริง” นั้น ไม่ตรงกับความเป็นจริงของสินค้านั้นๆ เท่านั้นก็เป็นการเพียงพอ ตัวอย่างเช่น บริษัทผลิตยาแห่งหนึ่งได้ซื้อไม้กฤษณาจากผู้ขาย ผู้ขายได้พรรณนาว่า ไม้กฤษณาของตนปลูกในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรี บริษัทผลิตยาผู้ซื้อจึงซื้อไม้กฤษณาจำนวนหนึ่งเพื่อมาสกัดทำเป็นยา ปรากฏว่าจากการตรวจสอบภายหลังการซื้อพบว่า เป็นไม้กฤษณาที่ปลูกในพื้นที่ของประเทศกัมพูชาซึ่งมีคุณสมบัติทำยาที่ดีกว่าจากแหล่งชลบุรี หากมีการฟ้องร้องกับบริษัทผลิตยาอีกบริษัทหนึ่งผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงขนาดว่า ไม้กฤษณาจากกัมพูชาที่มีคุณสมบัติทำยาที่ดีกว่าอย่างไร เพียงแค่พิสูจน์ว่า ไม้กฤษณาเหล่านั้นมาจากกัมพูชาไม่ตรงกับที่ผู้ขายพรรณนาไว้ ทั้งนี้เพราะบริษัทยาได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

- มาตรา 56 บัญญัติว่า “ผู้ประกอบธุรกิจผู้ใดขายสินค้าที่คณะกรรมการสั่งห้ามขาย เพราะสินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคตามมาตรา 36 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรานี้ในบทบัญญัติได้ระบุชัดอยู่แล้วว่า “สินค้านั้นอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค” ดังนั้น หากผู้ประกอบการรายใดขายสินค้าที่คณะกรรมการได้สั่งห้ามขายไว้ย่อมถือเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตราดังกล่าวที่ต้องการจะคุ้มครองผู้บริโภคไม่ให้ได้รับอันตรายจากสินค้าเหล่านั้น จึงเป็นบทบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น ตามมาตรา 422 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522

เหตุผลในประกาศใช้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 ก็เพื่อจะปรับปรุงกฎหมายควบคุมคุณภาพอาหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคที่รัดกุมเพียงพอ บทบัญญัติในลักษณะที่เป็นบทบังคับแห่งกฎหมาย อันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่นนั้นปรากฏอยู่ในหลายมาตราในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนี้

- มาตรา 6 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหาร ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(1) กำหนดอาหารควบคุมเฉพาะ

(2) กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหารควบคุมเฉพาะตามชื่อ ประเภทชนิด หรือลักษณะของอาหารนั้นๆ ที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือที่จำหน่าย ตลอดจนหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่าย

(3) กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหารที่มีใช้เป็นอาหารตาม (1) และจะกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายด้วยหรือไม่ก็ได้

(4) กำหนดอัตราส่วนของวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสมอาหารตามชื่อ ประเภท ชนิดหรือลักษณะของอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือที่จำหน่าย รวมทั้งการใช้สีและเครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส

(5) กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการใช้วัตถุเจือปนในอาหาร การใช้วัตถุกันเสีย และวิธีป้องกันการเสีย การเจือสี หรือวัตถุอื่นในอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือที่จำหน่าย

(6) กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของภาชนะบรรจุและการใช้ภาชนะบรรจุตลอดจนการห้ามใช้วัตถุใดเป็นภาชนะบรรจุอาหารด้วย

(7) กำหนดวิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาอาหารเพื่อป้องกันมิให้อาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือที่จำหน่ายเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้

(8) กำหนดอาหารที่ห้ามผลิต นำเข้าหรือจำหน่าย

(9) กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการในการตรวจ การเก็บตัวอย่าง การยึด การอายัด และการตรวจวิเคราะห์ทางวิชาการซึ่งอาหาร รวมทั้งเอกสารอ้างอิง

(10) กำหนดประเภทและชนิดอาหารที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือที่จำหน่าย ซึ่งจะต้องมีฉลาก ข้อความในฉลาก เงื่อนไขและวิธีการแสดงฉลาก ตลอดจนหลักเกณฑ์ และวิธีการโฆษณาในฉลาก"

ประกาศของรัฐมนตริตามมาตราชี้ ย่อมรวมอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายอันมีที่ ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นด้วย

- มาตรา 25 บัญญัติว่า "ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งอาหาร ดังต่อไปนี้

- (1) อาหารไม่บริสุทธิ์
- (2) อาหารปลอม
- (3) อาหารผิดมาตรฐาน
- (4) อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด..."

ผู้เขียนเห็นว่า การฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 ตามที่ยกมานี้ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค ผู้เสียหายจะฟ้องผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเพื่อเรียก ค่าเสียหายเนื่องจากการละเมิดย่อมได้ประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422

ค. พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 เพื่อเป็นการควบคุมกิจการ เกี่ยวกับการผลิตยา ขายยา และนำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักรตลอดจนการควบคุมให้มี มาตรฐานรับผิดชอบเกี่ยวกับการขายยาอันตรายเพื่อให้เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ในปัจจุบัน เพื่อ ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน จากการตรวจสอบบทบัญญัติในกฎหมายควบคุมยาที่ กล่าวมาแล้ว บทบัญญัติต่อไปนี้ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่นหรือคุ้มครอง ประชาชน ได้แก่

(1) บทบัญญัติในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 ตั้งแต่มาตรา 38 ถึงมาตรา 45 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของเภสัชกรผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบโรคศิลป์และ แพทย์ปัจจุบันชั้นหนึ่งในสาขาทันตกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์และ ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ ที่ทำหน้าที่ควบคุมสถานที่ผลิตยา สถานที่เก็บยาหรือสถานที่ขายยา ประเภทต่างๆ ตามที่กฎหมายให้สิทธิไว้ การมีบทบัญญัติในส่วนนี้ของกฎหมายก็เพื่อประสงค์ให้ การผลิตยาเป็นไปตามมาตรฐาน และเพื่อให้การขายยาแก่ประชาชนเป็นไปโดยปลอดภัยและการใช้ ยาของประชาชนเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ บทบัญญัติในส่วนนี้จึงต้องถือว่าเป็น บทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องหรือคุ้มครองประชาชนทั่วไปนั่นเอง

เนื่องจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ทำให้ยาที่ผลิตออกมาไม่มีคุณภาพ หรือผู้ซื้อยาได้รับยาที่ไม่ถูกต้อง เกิดผลร้ายต่อผู้ซื้อยาเช่นนี้ ผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้ยาสามารถฟ้องบุคคลตามที่ระบุไว้ในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 ว่าประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน เพราะบุคคลดังกล่าวได้กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติในกฎหมายที่กล่าวมาแล้ว โจทก์จะได้รับประโยชน์ตามข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 ว่าจำเลยเป็นผู้ผิด โดยโจทก์ไม่ต้องนำเสนอว่า บุคคลนั้นประมาทเลินเล่ออย่างไร เพียงแต่ต้องนำเสนอว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 เท่านั้นย่อมเป็นการเพียงพอแล้ว

(2) บทบัญญัติในหมวด 7 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 ตั้งแต่มาตรา 68 ถึงมาตรา 71 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณที่ทำหน้าที่ควบคุมการผลิต การขาย และการนำเข้ายาแผนโบราณซึ่งเป็นบทบัญญัติทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

(3) มาตรา 72 ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใด ผลิต ขายหรือนำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งยาต่อไปนี้

(1) ยาปลอม

(2) ยาผิดมาตรฐาน

(3) ยาเสื่อมคุณภาพ

(4) ยาที่มีได้ขึ้นทะเบียนตำรับยา

(5) ยาที่ทะเบียนตำรับยาถูกยกเลิกสำหรับผู้รับอนุญาตผลิตยาและผู้รับอนุญาตให้นำหรือส่งยาเข้ามาในราชอาณาจักรหรือยาที่ทะเบียนตำรับยาถูกยกเลิกเกินหกเดือน สำหรับผู้รับอนุญาตขายยา

(6) ยาที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนตำรับยา

ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรานี้ย่อมเห็นได้ชัดว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้กับประชาชนนั่นเอง การฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ ถ้าทำให้ผู้ใดได้รับความเสียหายจากการบริโภคยาประเภทต่างๆ ที่ระบุไว้นั้น เมื่อผู้เสียหายจะฟ้องผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้เป็นคดีละเมิด ย่อมจะได้รับประโยชน์ตามมาตรา 422 โดยไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้เจตนาหรือกระทำโดยประมาทที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อย่างไร เนื่องจากการพิสูจน์เช่นนี้เป็นเรื่องค่อนข้างยากเพราะผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้นำเข้ายาประเภทต่างๆดังกล่าว ไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้เสียหายโดยตรง เช่น การที่แพทย์นำยาไปใช้กับผู้ป่วยแล้วเกิดผลร้ายขึ้น การที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ว่าผู้ผลิต ผู้ขายหรือผู้นำเข้ายากระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต่อโจทก์อาจจะเป็นเรื่องเหลือวิสัยแต่อาศัยข้อสันนิษฐานของมาตรา 422 เพื่อเป็นการผลักภาระการพิสูจน์เรื่องจงใจหรือประมาท

เดินเล่น โดยใจทักเพียงแต่พิสูจน์ว่าจำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้นำเข้านั้นได้กระทำการฝ่าฝืน มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ซึ่งจะพิสูจน์ได้ง่ายกว่ามาก

ง. พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2535

ความหมายของเครื่องสำอางตามพระราชบัญญัตินี้ คือ วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเพื่อความ สะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงาม แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับและเครื่อง แต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกายประชาชนจึงใช้เครื่องสำอางได้โดยไม่ต้องปรึกษาแพทย์ เพราะไม่ใช่ยาที่อาจมีอันตราย แต่ก็มิใช่ว่าจะใช้ได้อย่างเสรีและง่ายดายเหมือนอย่างการบริโภค อาหาร เครื่องสำอางจึงเป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในความควบคุมของพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และ พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 จึงจำเป็นต้องมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2535 ขึ้นมาเพื่อ บังคับใช้โดยเฉพาะ โดยมีมาตราที่เป็นกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะปกป้องบุคคลอื่น เช่น

มาตรา 27 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองอนามัยของบุคคลให้รัฐมนตรีมี อำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดปริมาณของส่วนประกอบสำคัญของเครื่องสำอาง ควบคุมตามมาตรา 5(2) ได้ และจะกำหนดภาชนะบรรจุ หลักเกณฑ์ วิธีการผลิต วิธีการนำเข้าหรือ วิธีการเก็บรักษาเพื่อให้ผู้ผลิตเพื่อขายหรือผู้นำเข้าเพื่อขายเครื่องสำอางควบคุมปฏิบัติได้”

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรานี้ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดปริมาณของส่วนประกอบ สำคัญของเครื่องสำอางควบคุม ผู้ผลิตก็มีหน้าที่ต้องผลิตเครื่องสำอางที่มีปริมาณส่วนประกอบ ตามที่รัฐมนตรีกำหนด หากฝ่าฝืนผลิตเครื่องสำอางที่มีปริมาณส่วนประกอบแตกต่างไปจากที่ กำหนดแล้วผู้ซื้อได้รับความเสียหาย หากผู้เสียหายดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลผู้เสียหายย่อมจะ ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422 พิสูจน์เพียงว่า ปริมาณของ ส่วนประกอบเครื่องสำอางไม่เป็นไปตามประกาศรัฐมนตรีที่กำหนด โดยไม่ต้องนำเสนอพยานซึ่งเป็น เกสซ์กรเพื่อพิสูจน์ว่าปริมาณที่แตกต่างไปนั้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไร อันเป็นการผลัก ภาระการพิสูจน์ไปให้จำเลยเป็นผู้พิสูจน์แก้ข้อกล่าวหาเอง

4) กฎหมายเกี่ยวกับอนามัยและสิ่งแวดล้อม

กฎหมายเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นกฎเกณฑ์และข้อบังคับที่เกี่ยวกับการจัดความสมดุลของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีสุขภาพอนามัยที่ปกติสมบูรณ์ในสภาพแวดล้อมต่างๆ รอบตัว โดยผู้เขียนขอเสนอกฎหมายที่ได้มีการตราออกมาบังคับใช้ในปัจจุบันที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับอนามัยและสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

ก. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 เป็นกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน ทั้งในเรื่องการควบคุมการประกอบกิจการต่างๆ การป้องกันและระงับเหตุรำคาญ และการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย โดยมีบทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องสาธารณสุขดังต่อไปนี้

- มาตรา 25 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีเหตุอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงหรือผู้ที่ต้องประสบกับเหตุนั้นดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นเหตุรำคาญ

(1) แหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ ที่อาบน้ำ ล้างมือ หรือที่ใส่มูลหรือถ่าย หรือสถานที่อื่นใดซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมหรือหมักหมมสิ่งของมีการเททิ้งสิ่งใดเป็นเหตุให้กลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษหรือเป็นหรือน่าจะเป็นที่พาหะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(2) การเลี้ยงสัตว์ในที่หรือโดยวิธีใด หรือมีจำนวนเกินสมควรจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(3) อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงานหรือสถานที่ประกอบการใดไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษหรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษอย่างพอเพียงจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(4) การกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสั่นสะเทือน ฝุ่น ละออง เขม่า เถ้าหรือกรณีอื่นใด จนเป็นเหตุให้เสื่อมหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

(5) เหตุอื่นใดที่รัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

นอกจากมาตรา 25 แล้วในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ยังมีบทบัญญัติบังคับให้ผู้เกี่ยวข้องกับเหตุรำคาญ ต้องปฏิบัติเพื่อระงับเหตุรำคาญ โดยถ้ามีการฝ่าฝืนบทบัญญัติ

นี้จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย บทบัญญัติดังกล่าวคือ มาตรา 26 และมาตรา 27 ซึ่งมีข้อความดังต่อไปนี้

- มาตรา 26 บัญญัติว่า “ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชนรวมทั้งการระงับเหตุรำคาญด้วย ตลอดทั้งการดูแลปรับปรุง บำรุงรักษา บรรดาถนน ทางบก ทางน้ำ วางระบายน้ำ คูคลอง และสถานที่ต่างๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุรำคาญ ในการนี้ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเพื่อระงับ กำจัดและควบคุมเหตุรำคาญต่างๆ ได้”

(3) มาตรา 27 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิเหตุรำคาญเกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นในที่หรือทางสาธารณะให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้บุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องกับการก่อหรืออาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญนั้น ระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควรตามที่ระบุไว้ในคำสั่ง และถ้าเห็นสมควรจะให้กระทำโดยวิธีใดเพื่อระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญนั้น หรือสมควรกำหนดวิธีการเพื่อป้องกันมิให้มีเหตุรำคาญเกิดขึ้นอีกในอนาคต ให้ระบุไว้ในคำสั่งได้ ในกรณีที่ปรากฏแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นว่าไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง และเหตุรำคาญที่เกิดขึ้นอาจเกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นระงับเหตุรำคาญนั้น และอาจจัดการตามความจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เกิดเหตุรำคาญนั้นขึ้นอีกโดยบุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุหรือเกี่ยวข้องกับการก่อหรืออาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดการนั้น”

ตัวอย่างของเหตุรำคาญตามมาตรา 25 ที่กล่าวมาข้างต้น เช่น กรณีที่โรงงานพลาสติกแห่งหนึ่งขณะทดลองเดินเครื่องมีควันพิษกระจายออกมาทำให้ประชาชนที่อยู่ติดกับโรงงานนั้นเกิดล้มป่วย แพทย์ผู้รักษายืนยันว่าผู้ป่วยเหล่านั้นถูกสารพิษแต่ไม่อาจทราบได้ว่าเป็นสารชนิดใด ผู้ป่วยมีอาการหายใจไม่ออกเป็นลมหน้ามืด จากการตรวจสอบพบว่า ตัวโรงงานมีเพียงเสาและหลังคา ไม่มีฝาผนังปิดภายในโรงงานมีเครื่องจักรสำหรับหลอมพลาสติก กระสอบสารเคมี และพลาสติกเก่าที่จะนำมาหลอมส่งกลั่นเหล็กลงไปทั่ว โรงงานนี้ได้รับอนุญาตตั้งโรงงานแล้วและอยู่ระหว่างการขอใบอนุญาตประกอบการ จึงยังมิได้เป็นโรงงานที่สมบูรณ์ กรณีดังกล่าวจึงเป็นเหตุรำคาญ ถ้าเจ้าของโรงงานฝ่าฝืนมาตรา 26 และมาตรา 27 ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ต้องถือว่าเป็นกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติอันมีที่ประสงค์จะปกป้องประชาชนตามมาตรา 422 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายจากเหตุรำคาญดังกล่าวในการฟ้องคดีละเมิด

ข. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ตราขึ้นเพื่อควบคุมการประกอบกิจการโรงงาน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่บุคคล ทรัพย์สินและสิ่งแวดล้อม บทบัญญัติที่ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น ได้แก่

- มาตรา 8 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการประกอบกิจการโรงงานให้ รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อให้โรงงานจำพวกใดจำพวกหนึ่งหรือทุกจำพวกตามมาตรา 7 ต้องปฏิบัติตามในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับที่ตั้งของโรงงาน สภาพแวดล้อมของโรงงานลักษณะ อาคารของโรงงานหรือลักษณะภายในของโรงงาน

(2) กำหนดลักษณะ ประเภทหรือชนิดของเครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์หรือสิ่งที่ต้อง นำมาใช้ในการประกอบกิจการโรงงาน

(3) กำหนดให้มีคนงานซึ่งมีความรู้เฉพาะตามประเภท ชนิดหรือขนาดของโรงงานเพื่อ ปฏิบัติหน้าที่หนึ่งหน้าที่ใดประจำโรงงาน

(4) กำหนดหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติ กรรมวิธีการผลิตและการจัดให้มีอุปกรณ์หรือ เครื่องมืออื่นใด เพื่อป้องกันหรือระงับหรือบรรเทาอันตราย ความเสียหายหรือความเดือดร้อนที่อาจ เกิดแก่บุคคลหรือทรัพย์สินที่อยู่ในโรงงานหรือที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงงาน

(5) กำหนดมาตรฐานและวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษหรือสิ่งใดๆ ที่มี ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงาน

(6) กำหนดการจัดให้มีเอกสารที่จำเป็นประจำโรงงานเพื่อประโยชน์ในการควบคุมหรือ ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย

(7) กำหนดข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประกอบกิจการโรงงานที่ผู้ประกอบการ โรงงานต้องแจ้งให้ทราบเป็นครั้งคราวหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

(8) กำหนดการอื่นใดเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินงาน เพื่อป้องกันหรือ ระงับหรือบรรเทาอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน...”

ผู้เขียนเห็นว่า ประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา ๙ ย่อมถือเป็นบทบัญญัติที่ประสงค์จะ ปกป้องบุคคลอื่นด้วย เช่น ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 2 (พ.ศ.2513) ออกตามความใน พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2512 เรื่องหน้าที่ของผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานข้อ 22 เป็นการห้ามมิให้โรงงานระบายน้ำทิ้ง เว้นแต่จะได้นำไปบำบัดตามที่กำหนดไว้เพื่อให้ น้ำที่ออกจาก โรงงานไม่ทำให้เกิดอันตรายจากมลภาวะแก่ประชาชนในกรณีเช่นนี้ หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติ

ดังกล่าวแล้วทำให้ประชาชนได้รับอันตรายจากน้ำทิ้งจากโรงงานนั้น ผู้เสียหายอาจฟ้องให้ผู้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานนั้นต้องรับผิดชอบจากการละเมิดโดยอาศัยประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดของมาตรา 422 นี้ได้โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของผู้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานนั้น

ค. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการก่อสร้าง ด้ดแปลง เคลื่อนย้ายหรือรื้อถอนอาคาร ให้มีความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย รวมทั้งกำหนดมาตรการต่างๆ ด้านการป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง สถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร กฎหมายนี้ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้ว 2 ครั้ง โดยครั้งหลังสุดเมื่อ พ.ศ.2543 ได้นำเอากฎหมายว่าด้วยการป้องกันภัยอันตรายอันเกิดแต่การเล่นมหรสพมารวมเป็นฉบับเดียวกันเพื่อความสะดวกในการใช้กฎหมาย เนื่องจากโรงมหรสพก็เป็นอาคารอย่างหนึ่ง รวมทั้งกำหนดให้สิ่งที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการขนส่งบุคคลในลักษณะกระเช้าไฟฟ้า หรือสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องเล่นในสวนสนุก หรือสถานที่อื่นใดเพื่อประโยชน์ในลักษณะเดียวกันเป็นอาคารด้วย¹⁹

เนื่องจากก่อนมีการแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) ได้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1137/2509²⁰ วินิจฉัยว่า การที่เทศบาลอนุญาตให้จำเลยปลูกอาคารชิดแนวเขตที่ดินของโจทก์โดยไม่เว้นระยะ 50 เซนติเมตร อันเป็นการฝ่าฝืนเทศบัญญัตินั้น เทศบัญญัตินี้มิได้บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ที่ดินข้างเคียงราคาตกต่ำและมีใช้กฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องโจทก์ จะถือว่าการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น เป็นการทำให้โจทก์เสียหายโดยผิดกฎหมายเพราะเหตุนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 422 ยังมิได้ ำการกระทำของเทศบาลยังไม่เป็นการละเมิดต่อโจทก์ เนื่องจากเทศบัญญัติที่อ้างถึงในคดีนี้ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ.2479 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะเกิดกรณีพิพาท แต่ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 ขึ้นใช้บังคับแทนซึ่งมีมาตรา 73 บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีมีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินหรืออาคารที่อยู่ใกล้ชิดหรือติดต่อกับอาคารที่มีการกระทำ

¹⁹ กอบกุล ราชะนาคร, กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2550), น.183.

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1137/2509 (เนติ.) น.1379

ความผิเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่หรือการใช้สอยที่ดินหรืออาคารถูกระทบกระเทือน เนื่องจากการกระทำความผิดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญา”

บทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า กฎหมายควบคุมอาคารมิใช่ ประสงค์เพียงจะป้องกันรักษาความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร ความปลอดภัยและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองเท่านั้น แต่ยังประสงค์ที่จะปกป้องเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดิน หรืออาคารที่อยู่ใกล้ชิดหรือติดต่อกัน มิให้ได้รับการรบกวนหรืออันตรายต่อชีวิตร่างกาย สุขภาพ อนามัย และจิตใจจากอาคารข้างเคียงอีกด้วย จึงน่าจะเป็นกฎหมายที่ประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น ตามมาตรา 422²¹

จากการศึกษาพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พบว่ายังมีบทบัญญัติอีก หลายมาตราที่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อประสงค์จะปกป้องบุคคลอื่น โดยผู้เขียน ขอยกตัวอย่างบทบัญญัติมาตราที่สำคัญดังต่อไปนี้

- มาตรา 8 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การ ป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจรตลอดจนการอื่นที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมอาคารมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนด

- (1) ประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง สัดส่วน ขนาด เนื้อที่ และที่ตั้งของอาคาร
- (2) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทน ตลอดจนลักษณะและคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้
- (3) การรับน้ำหนัก ความต้านทาน ความคงทนของอาคาร และพื้นดินที่รองรับอาคาร
- (4) แบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบประปา ก๊าซ ไฟฟ้า เครื่องกล ความปลอดภัยเกี่ยวกับอัคคีภัยหรือภัยพิบัติอย่างอื่น และการป้องกันอันตรายเมื่อมีเหตุฉุกเฉินวุ่นวาย
- (5) แบบและจำนวนของห้องน้ำและห้องส้วม
- (6) ระบบการจัดการเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของอาคาร เช่น ระบบการจัดแสงสว่าง การระบายอากาศ การปรับอากาศ การฟอกอากาศ การระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

²¹ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ละเมิด และความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), น.66.

- (7) ลักษณะ ระดับ ความสูง เนื้อที่ของที่ว่างภายนอกอาคารหรือแนวอาคาร
- (8) ระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับอาคาร หรือเขตที่ดินของผู้อื่นหรือระหว่างอาคารกับถนนตรอก ซอย ทางเท้า ทาง หรือที่สาธารณะ
- (9) พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดรถ ที่กักเก็บรถ และทางเข้าออกของรถ สำหรับอาคารบางชนิดหรือบางประเภท ตลอดจนลักษณะและขนาดของพื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างขึ้นดังกล่าว
- (10) บริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย และใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารชนิดใดหรือประเภทใด
- (11) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร
- (12) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาต การอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การโอน ใบอนุญาต การออกใบรับรอง และการออกใบแทนตามพระราชบัญญัตินี้
- (13) หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ออกแบบ ผู้ควบคุมงาน ผู้ดำเนินการ ผู้ครอบครองอาคารและเจ้าของอาคาร
- (14) คุณสมบัติเฉพาะและลักษณะต้องห้ามของผู้ตรวจสอบ ตลอดจนหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียนและการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ตรวจสอบ
- (15) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจสอบอาคาร ติดตั้งและตรวจสอบอุปกรณ์ประกอบอาคาร
- (16) ชนิดหรือประเภทของอาคารที่เจ้าของอาคารหรือผู้ครอบครองอาคารหรือผู้ดำเนินการต้องทำการประกันภัยความรับผิดชอบตามกฎหมายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลภายนอก”

ผู้เขียนเห็นว่ากฎกระทรวงที่ออกตามความในมาตรานี้ ย่อมเป็นบทบัญญัติที่ประสงค์จะคุ้มครองผู้อื่นอย่างชัดเจน บุคคลอื่นในที่นี้กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองประชาชนที่พักอาศัยในอาคารซึ่งรวมทั้งเจ้าของอาคารและประชาชนที่พักอาศัยอยู่โดยรอบอาคารของเจ้าของอาคารด้วย ก็คือคุ้มครองทั้งเจ้าของอาคารเอง รวมทั้งประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงและอาจตีความได้ถึงบุคคลที่เดินผ่านอาคารนั้นด้วยก็ย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422

- มาตรา 31 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดจัดให้มีหรือดำเนินการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคารให้ผิดไปจากแผนผังบริเวณ แบบแปลน และรายการประกอบแบบแปลนที่ได้รับอนุญาต ตลอดจนวิธีการหรือเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนดไว้ในใบอนุญาต หรือให้ผิดไปจากที่ได้แจ้งไว้...”

เนื่องจากปัจจุบันมีเหตุการณ์ตึกอาคารที่กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างพังถล่มลงมาทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บและถึงแก่ความตายเกิดขึ้นหลายคราว ถ้าหากมีการตรวจสอบพบว่า การเกิดตึกถล่มเนื่องมาจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการฝ่าฝืนกฎกระทรวงด้วยแล้ว ผู้ได้รับความเสียหายจากตึกถล่มดังกล่าวย่อมจะฟ้องเรียกค่าเสียหายเนื่องจากการกระทำละเมิดจากผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยอาศัยประโยชน์จากการผลักภาระการพิสูจน์เรื่องประมาทเลินเล่อจากมาตรา 422 นี้ได้ “บุคคลอื่น” ที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองตามมาตรานี้หมายถึงประชาชนที่ปลูกบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงเจ้าของอาคารที่ทำการดัดแปลงรวมถึงคนงานก่อสร้างที่ก่อสร้างต่อเติมอาคาร หากคนงานก่อสร้างได้รับความเสียหายจากตึกถล่มก็อาจจะฟ้องร้องเจ้าของอาคารที่ดัดแปลงอาคารโดยที่ไม่ได้รับอนุญาตนั้นได้โดยอาศัยมาตรา 422 หรือในกรณีชาวบ้านที่ปลูกบ้านอยู่ใกล้เคียงกับอาคารที่ก่อสร้างต่อเติมโดยไม่ได้รับอนุญาต หากมีกรณีตึกถล่มชาวบ้านใกล้เคียงก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานความผิดตามมาตรา 422

นอกจากพระราชบัญญัติที่มีลักษณะมุ่งประสงค์เพื่อปกป้องบุคคลอื่นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ปัจจุบันได้มีการตรากฎหมายที่กำหนดหน้าที่ของรัฐและบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองรักษาความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของราษฎรในลักษณะต่างๆ ใต้เป็นการเฉพาะอีกมากมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550, พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ.2544, พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535, พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490, พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2535, พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542, พระราชบัญญัติมาตรการขังตวงวัด พ.ศ.2542, พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ.2499 เป็นต้น